КХОАНА ДIАДОЛАЛУ ДЕШАРА КЕРДА ШУ

Массо а мехкашкара пролетареш, вlашагlкхета!

СЕРДАЛО

Советски Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIай обкома, Нохч-ГIалгIай АССР Лакхехьарча Советеи Министрий Советеи орган

(«СВЕТ») Орган Чечено-Ингушского обкома КПСС, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР

Газет арадувла 1923 шера денз ◆ ЕРА, 31 август, 1972 шу. ◆ № 105 (5211). Мах 2 кап.

ДЕШАРА ШУ

Керда хьахиина дешара шу къьастте белгала да. СССР-н Нохч - ГIалгIайчен автономни хьайнча денз хьатIаэттад ах бIеэлагIа дешара шу. Цудухьа да а доьгIаш оьт хаттар: кийча йуй-те школа парте шийна хьалхахь оттадаь декхараш кхочушдаре?

Майрра ала йиш я вай республика дукхагIа мел ираш цу хаттара вайна ма хеттара жоп дала кийча хилараx. Сийлда классаш, дешара кабинеташ, спорта залаш йолу школаш керттерча дакъе тIелаьцна а дикача хьехархошца, шайн гIулакх дика кхетадеш а шир коллективаш. Ца кхею вай шьолана тIехьe кIоарга знанеш йолаш, идейни тешам болаш, хьагIанам белаши моллагIа халонаш эшае могаргдолаши. Цу тайпарча вай школашка деша баьгIа дукха мехкарчийн кагийнахк хIинэ къахьегаш ба юрта бовхамий кхашка, фермашка, заводашкеи фабрикашкеи. Цар толамца дIател техникумашкеи вузашкеи деша бахаро йола экзаменаш.

Дукха доккхий хIамаш кергIдынилад советски школана советски кагирхошта дешар хьехарен кхоэам баларен хьаьъехьа. Цхьабокъда таханарча вахаро вайгара дIадехараш мадарра кхоачашде ниэ кхачаш вай соригача а школа. Цу гIулахха бахьанаш кIезига дац. Кхоачамбоацаштех дахоIа деха школе материальни база ясла хила, дика квалификаци йола педагогаш массайолча школе хIинэ а кхоачаш ма хилар, городе йодаача школай хьехархой вахара хьалаш хIинэ а хеттача тайпара ца хилар.

КПСС XXIV съездо хьалхашка оттадаь декхараш кхочашдаре тIаболзабаь бер СССР Министрий Совете хIаранна школа дешара материальни база чIоагIъяр, школашкарча интернатий сеть шерьяр, гамна даха бераш школе дIаюда кхувлалта союзни автономни республикий Министрий Советашта, районийи моттигерчей Советашта тIадожадарах дIадахача шера баь сонам.

ХIинэ хьатIаэттад дешара керда шу. Кхоана школьни парташ тIе шоай моттигаш дIалувцаргья 270 эзар соьгIа болча дешархоша. Республика дукхача районашкарча уараа хоамех дукхагIа мел йолча школаша лерттIа кийчо яь дешара шера. Школашта рокхда вовкъостал даьд Наурски, Надтеречни районий бовхамаша, «Сунжанефть» НГДУ, мехкдаьттахоша, республика опытни станца, кхыча дукхача предприятешa, бовхамашa. Иштта Наурски районе школашкарча ахалел соьгIа болча дешархошта мах боацаш бIайха кхача тергба, хIаьтта беррига хьехархой коммунальни квартирашка баха ховшаргба.

Дукха болх бу республика промышленни предприятешa керда школаши, йолаш йолчарна кхы тIа помещенеши хьатIаьра а. Ях эзар соьгIа волча дешархочоа лаьрхIа школаш пристройкаш хьалье йоланьй вай республике. Дешархоштен хьехархоштен доккха соьгIат хиннад йоахI бIаь соьгIа моттиг йолча № 16 йолча школана хьатIаьвча пристройках, Назране, Урус-Мартане, Грозненски района Горячеисточненский юрта хьалъьича кердача школех. Дешара шу ковкъарлонаш йоацаш дIадоладара кийчо яьча дукхача школай, церна гIо лаьча бовхамий, предприятей кхы а дукха цIераш яха йиш яр.

Цхьабакъда цхьаца йолча районашкарча школашка эттa сурт дог гIоздоккхаш дац. Просвещение министерства хоамагIа латтахьалехеш капитальни ало жеееех хьалъет йолча укх шера эксплуатаце дIанила езаш хиннача пхе школех шийча яц шиъ мара. Цул соьгIа дешара шу хьетIеихьъвчадале а дешархой чубаха

йиш йолаш яц школашта хьатIаеча пристройкаех цаI мара. Вочча хьала тIа х хIанэ а ремонт яь яланза йола Грозненски цхьайолча районашкарея школаш.

КагирхоI — вай кхоане. Цудухьа коммунистически кхетамин цIаккха ца дешнача тайпара дегIадеача Iилмин техникан дIа ма деххара кIоарга знанеш йола сир хьалкхевара хьакъехьа дукъача хина ца аьлча далац хьехархочун вахара хьалех а. Керттерча дакъе из ала деза хIанэаа дийша йистебьнича институтийн училищайн путевкаех школе баьхкача специалистех. Урока кийчо яра йола ха лоадам боацача битови гIуланхашта хьехархочо йоаергйоацаш, хIара урокагIа дегаIоа йолаш из гIоргволаш гIулакх вIаштIехьдаккхар халкъа просвещени школай кулгалхой сийдолашагIа долча декхарех цаI да.

Вай хана цецвала везаш дац школе болх бе баьхкача хьехархошта квартира дIоагIаш бе доккхарах. Вай республике и я цу тайпара моттигаш. Школашта лаьрхIа цах чубаха цIеноаш хьалдаьд дукхача юрташка. Иштта Грозненски района Терское яхача юрта школай хьехархой бахаргба керда хьалъьича, коммунальни дерригa хьалаш долча квартирашка. Ваьъда цу тайпара дац гIулакхаш массанахьа а.

Кагирхой еррагIюкъарче юкъерча образованега бохлига чакхдаккхараки юкъарча образована школа дIахо а дегIайоалларах болча КПСС ЦК, СССР Министрий Совета сонам тIа дIаяздаьд: «Дlахо а дешархошта нравственни, эстетически, правови, тIема патриотически, атеистически кхетам лулга зогадьккха тоадергдола гIулакхаш де, дешархой физически дегIахара хадлиeа йоикко е, дIахо а школаи дезалеи бувзамаш, дезалеи школаси моральни дIадехараш цаIаш хулга чIоагIде». Цу соцам тIа белгал мел даь декхараш кхоачашдара боккхача лоархIаме да школай дешара материальни база чIоагIъяр, хьехархой вахара хьалаш тоадар. Цхьабакъда кагирхой еррагIюкъарча юкъерча образованега бахара хьалиеа дергдоаца хьалаш дукхьол церех латтац. Керттерчарех да хьехархочун лакхбенна кхетами бехктохами. Дерригача ший гIулакхаца, знанешца дешархочоа бола хьоккхи а хинна дIаотта веза хьехархо. Цу хьакъехьа боккхача лоархIаме хиннай хьехархой августовски совещанеш. Организационно-педагогически дешара-кхетаме балха опыт шерва дIайовзийтой цар, анализ яьй дешархошта дешар хьехарен кхетам баларен дешашта.

Шаккха а дица йиш яц хьехархочо, моллагIа предмет хьехаш веле а, ше идеологически болхло хилар. Коммунистически парте идеи пропагандист ше хилар. Цудухьа школьни партийни, профсоюзни, комсомольски организацей лоархIамерчарех долa массаэара декхар а хинна дIаотта деза хьехархой кхетам лакхбар, цар идейни сихетам кхы а айбар.

Кердача дешара шера лакхе белгалдаь кхоачамбоацараш кхы иийс ца далийта оерцагIъяла еза партийни советски органаш, бовхамий кулгалхой. Теша безам ба просвещене болхлоша, комсомольски профсоюзни органаша, партийни органий кулгалца СССР, Нохч - ГIалгIайчен автономе 50 шу дузача юбилейни дешара шера школана хьалхашка латта патчахьалкхей лоархIам бола декхараш дизаэ кхоачашдаьра шоашкара, де мел доатIаэ кхоачашдергхилараx.

Хьехархой, дешархой, ираз долаш хилда шун керда дешара шу!

ОБЛСОВПРОФЕ

Укх деношка хиннача облсовпрофа президиума заседание керттерча дакъе дийцар производства резерваеха экономе режимаки хайда эшара дола Эррагсоюзни хьажар мишта дел. Цига къамаьлаш дир хьува бовхама, мебельно - хьун хIамаш еча «Терек» фирма, Ермоловски хьун хIамаш еча комбината кулгалхоша.

Президиумо белгалдаьккхар, бахчаи, обработка еча промышленноста бовхамей профсоюзни организацеша цу хьакъехьа пхьадола балхаш даь хилар. Общественни хьажара юкъе эзаб болхлоехи гIулакхдеча цIахаи 60 процент мах, хIара предприяте болх беш я комиссиш.

Хьажар дукхагIа вIаштIехьдаьккхад мебельно - хьун хIамаш еча «Терек» фирме.

Цхьабакъда, дукхагIа йолча предприятешка хьажара комиссеш моттийта вIашагIъехха а, мьахера предложенеш еша болхлой белгалбахаш, лерттIа кулгалдаш социалистически яхь. Геттаре во дел из болх Нохч-ГIалгIай АССР хьун бовхама управлене. Цу управлене 10 предприяте дIадаьхача ах шера еррига а 20 предложени мара енаяц.

Облсовпрофа президиумо дийнача дешах лаьца сонам хIийцар.

С. ЧУХАРЕНКО.

«ТХО ДЕША ДОЛХ!»

Хетаргахьа, къаьна а къона а, цхьаккха а саг хургвац ше школе веза хьалзара ди дага ца доагIаш. ХIарана дукха да цу ваеча, хозача ханаца дувзаденна: юкъьанца школе денача бера хезе бекача школьни гургала оаз, юкъьанца чийка хьалзара алап... Дагадоагlий хьона, тоа сана йоага, пионерий галстук Iайха еллача кане хьай деттадинна дог!.. Атта дацар ловзар дIа а класса кинижкаш тIа еагIа. Бакъда укхаза хьона байзар кердадар довзарех дага хула нoIем... Школера дIаболелу вай вахаре боде бlаьха никъ...

Кхоана, цхьоалагIча сентябре, эггара хьалхагIа школе делаза эзараш бераш да вай республике. Царех 35 кIаьнком йиийон грозненски № 13 йолча школе Федулова Татьяна Васильевний классе дешаргда. Ираз долаш да уж бераш: дешара керда шу Татьяне Васильевний вахаре тIаьа цхьайттлагIа да.

ЧIоагIа дукха ба Татьяна Васильевнай дешархой хинна вай республике а вай мехка йыьча моттигашка а хьехархой, инженераш, кхьдоле балхаш деш къахьегаш бола нах. ХIаьта кхоана деша довгIарех цхьадараш цо хьалха школе хьийхачар бераш а хила тарлу.

— Февраль бетта дена мие кхачча хIара шоатта дийнахь шиннa сейьта подготовительни классе занятеш йора аз кхоана деша сай хургболча дешархошца, — йоах Татьяна Васильевнас. Цу занятешка берий къамаьл шьардера, уж картинкаш довзе Iомадора. ТIаьхарча занятешка бераш елапаш деше, ручка кийсе ба боалаба Iомадир. Цул соьгIа бераш дикагIа довза торо а хилар са. Хьалхарча классе деша довла бераш тайп-тайпара кийчо йолаш хул. Цхьадараш, Юнусова Марииеи Бегоева Марьями санна, берий кинижкаш деша ховш хул. Цхьабакъда церна киньа нийсъ арадаьлла хиланзa моттиг ба наха бераш а.

«Тхо деша долх!» Кхоана эггара хьалха укх дешаш оарда хоза хийдденача, гIоадлаьнча бараша. Дешара кердача шерака дакъьала буаца лоа беррига дешархой санна, грозненски № 13 йолча школе хьалхарча классе деша бахараш а.

С. МУТАЛИЕВА.

СУРТА ТIА: дукьалка дешархоша берий цIераш йоаккха я цар хьехархо.

Н. ПЛИЕВА сурт.

Шера вхь йоаржаь къахьегаш ба Наьсарен района «Октябра 40 шу» яхача совхоза шоллагIча отделене механизатораш. Пхьъагрегат йола ахба лаьтта сахьт. Дийнахь нормал шоззa дукхагIа лаьтта оах тракториста Аноxин Анатоле.

СУРТА ТIА: совхозе хьалха латта механизатор коммунист Анохин Анатолий.

Т. Арчакова сурт.

БОЛХЛОЧУНГАРА КУЛГАЛХОЧУНГА...

ХIара дийнахь Грозненча машинахьаъа станцера дIахьа йолх иттaш пассажирски беза мухь тIаболеe поездаш. Уж кийчъеш, е эзачоа ремонт еш, кийсденна кхоачамбоацараш дIадовхаш бараш вагонни депо слесараш, осмотрщикаш, промывальщикаш, кхыча профессегIа бола нах ба. Довцца хьача цар болх дIабахарах гийша да локомотивни депо, машинахьъа станце, кхыча участкий коллективай бола боарамагIа дIабахар. Из дика кхетаду вагонникаша, цудухьа цар балла тIа хьовзам ца хилийтара шоай вагонникаша. Цун керттердар да вагонни депо хIара участкера къахьегам кхотамча вIаштIехьбаккхар. Цу дакъе дукха балхаш ду депо промывочно-пропарочни станце. Цхьа дахь дIадахийтац цига моллагIа някха е цхьа керда мероприяти оаях ца йоаккхаш. Цу гIулакха вола инициатор ва промывочно - пропарочни станце начальника заместитель Джаватханов Iалман.

Смена чакх ма яьлленгехьа мастераш, бригадираш дьагул а бейи шоай станце бIарг тIаттаргболча дьалтеха доаллача дешка тIа дIавизу сменагIа дахьа толамаш. ШоллагIча дийнахь де дешар белгалдоаккх. ХIаьта дийнахь слесараш, цистернаш кийчъераш, осмотрщикаш болх беш болча хана ший кабинете Iохайла вотIаш Iалман. Болхлой къахьегаш бола моттиг ший кабинет доархI ю. Церна дешар, эшар фудхьож, вагахь эlаьнга кийсденна а кхоачамбоацар балха тIа кийсделча сихха специалисташ оардагIа а баьхе из дIадовкх, цу гIулакха беххечунна бе боагIаш боле бекх бу. Иштта из хиларах массане чIоагIа лоархIаши сий деши из ла.

— Тха дикагIвола активист, кулгалхо, производства тоаш доаллача гIулакхий, вешта аьлча корта бохабу малараш мелачар, къахьегамех производственни дисциплина телхаечар, итто лехачар моастагIа ва из, — аьлар депо партийни организаце секретара воа. Мелькумова. Уж дешаш доккха маIан долаша цунна дуи йола дика характеристикаш а.

Со цига кийсденача дийнахь промывочно - пропарочни станцера цхьан мастера докладной дешар воа. Джаватхановга ший сменера цхьа болхло корта бол бу малар а мена балха веяна хина. Из цхьа смена массехкаэа дахь хиннадар цу болхлочо. Из бахьан долаш массехкаэа премьалнш ю луш диттадор цунна. Цул соьгIа дукха беседаш хьар цунца уж сийна дола гIулакхаш мегаргдоацилгах лаьца. Цхьа юкъ хьаккхар цо къахьегама дисциплинне толха ца еш, из кхийттао хьакиа хеташ бар станце кулгалхой а. Цу дийнахь производственни совещане цун гIулакх дийша а дийши цунна бе боагIаш бола бекх бир. кIезигагIа алаш доагIача балха хьожавир из.

Цига Iалмаа къахьегаш вола кхойтта шу дьаьнад. Цудухьа промывочно - пропарочни станцера хIара участок, цига деш дола балхаш ший пхи пIелг санна дика довза цунна. Из а чIоагIа какъадола Iалмана. Ше цига къахьегаш волча цу шерашка этташ специалистех - промывальщикай дьалкхебаьб цо. Уж берригаш а бокъонца бола кадрови болхлой а хинна дIаэттаб.

ЦIеаккха итто лехачарех хиннавец воа. Джаватханов. Цудухьа дика къахьегама мул баьккхаб цо цига балха веча деиз. 1969 шера промывальщикаш бахаь ве декгаьль вагонни депо вера ва. Цун къахьегама книжка бIаргадайча, цу тIа цунна поощренеш ирах даь йоазоша из «летув» воацилгeн хайна депо кулгалхоша равза хиннa дIайийцар балха. Массехк бутт балалехьа социалистически яхье хьалха латтаршта юкъе а вахи дукхача хана дена цига къахьегаш болча болхлошта хьокхам тела ваьлар. Из вернал ца деш дитаддар депо кулгалхоша. Къахьегама дисциплинех производственни хьокхамаш во лолча промывальщикий бригада кулгадле хьожаву Iалмае.

Шийх кулгалдой бенна тешам ца бохе чIоагIа йир цо. Ше бригадиралла болх бе волавенача хьалхарча дийнахье а собрание а ль къахьегамех производственни дисциплина телхаерашта бригаде моттиг йоацилга дIахаийтар. Цу бригаде къоастабир лоархIамегIарча участкашка хьожабе беза болхлой. Пхи-ялх бутт балалехьа дикка тоайир бригада. Цул тIехьагIа смений мастералла хьожавир из. Цу смена болх а массехк бутт балалехьа оалалтара деиз хийца тоабир цо. Мастер волаш цо болх баьла вораI шера цун смена карара хлийтадар промывочно - пропарочни станце чIара кара тела ЦIе вымпел. Ше дIа мел ихаьчача участке бола иштта цо тоабеш хилларах хьожавир из промывочно - пропарочни станце начальника заместителалла. Цу декхарех а дика лоархIаеш цо къахьега ер лаелагIа шу да.

Иштта мугIарерча болхлочунгара кулгалхочунга кхачналца хьийфо къахьегаш вола Iалмаи КПСС членалла цIаийна йттех шу да. Цу цIера сий лакхе из аллаш даши лаьха лоаттадеш хьакоагIа из. Промывочно - пропарочни станце хIара дийнахь мехкдаьтта сийрда продукташ чуйоттара массехк эзар цистерна кийчъю. Ше балхах кхетаба бола итташ болхлой хьикаре цига къахьегаш хиларах доккхал ду цо. Царех ба промывальщикаш Выпрышкин Дмитрий, Алиев ЯрагIа, Семыкин Валентин, Исаков Муса, кхы дукхахбараш а.

Ше промывочно-пропарочни станце начальника заместителалла хьожавича цо дика кхетадир, шоай предприяте болх кIоаргагIа бовзара дIахо деша дезилга. Цудухьа 1958 шера Орджоникидзески машинахьъа техникуме заочно деша вахар воа. Джаватханов, Дукех тIеххьеи дешаш ца чакхйоаккхаш латт цо. Кестта дипломна защите е веха кийчъеш ва из.

Общественни балха тIа а хьанаре дакъа лоаш Iалмана. Из ер депо партийни организаце секретара заместитель, халкъа тIадьожана комитета председатель, дизаза керка хилкар из къахьегамхой Октябрьски райсовета депутаталла. Уж декхараш кхоачашлеча а производстве саьна вовкъосташта хьокхам телаш ва из.

Дукха да цуна тийна соьгIаташ. Сийлен грамоташ, къахьегама книжка тIа дIа а ядеш дукха баркалаш. Цул соьгIа цунна еннай Ленински юбилейни медаль, «Машинахьъа транспорта социалистически яхье отличник» аьла значок.

Цу соьгIаташа дукхагIа дIанех. Из кхета а деш ший инан хьинахи кходаш цо шоай коллектив СССР-ен Нохч-ГIалгIайчен автономен ах бIаь шу дузача юбилейна хиннача къахьегама толамашца накъахийтара.

Б. КОСТОЕВ.

ХЬАЖКIАШ ЧУЭЦ

Гудермеса района «Дружба» колхозе шоте хьажкIа дIайийна хинна хьоаьIаш чуэцаш латт. 30 август тIехкеча 140 гектара тIера ирам чуийца хьиннад. ХIаьта кху а чуэца соаш кхайенай 60 гектар хьаьнкIаш. Юкъара арахIеча хIара гектар тIера чуэкь 33,5 центнер фуаьхьаиа хьаьнкIаш.

Л. ДЖАФАРОВА,
Гудермеса района юрта бовхама управлене инженер-экономист.

КРАСНОЯРСКИ КРАЯ ПАРТИЙНО-БОАХАМА АКТИВА СОВЕЩАНИ

Партийно - бовхама актива краевой совещани хилар 29 августа Красноярске. Цига дакъалацараша дийцар 1972 шерара халкъа бовхама план толаме кхоачашъяра краевой партийни организацеша хьалхашка латта декхараш. ЧIоагIгIа уйла тIаххийтар ялаташи кхьйола юртболхама продукташи чуэцара, кийтьнра кешашта.

Актива совещане къамаьл дир гулбеннараша безаме тIаийцача КПСС Центральни Комитета Генеральни секретара вовкъоста Л. И. Брежнева.

Доклад дир парте крайкома хьалдарча секретара вов. В. И. Долгиха. Преценаш къамаьлаш дир парте горкомий райкомий секретараша, краерча промышленни предприятей совхозий кулгалхоша.

(ТАСС).

РСФСР ЛАКХЕХЬАРЧА СОВЕТА КОМИССЕШКА

29 августа Москве заседанх хилар чуIеча цIеной - коммунальни бовхамаи моттигаш тоаярен дешашта йолча РСФСР Лакхехьарча Совета комисса. Цига дийцар 1971 шерен укх шера хьалхарча ялх беттан водопроводно - канализационни гIирсашн газоснабжене системаши хьалъяра план кхоачашъярах дола доаш. Лалийгlар РСФСР чуIеча цIенoй-коммунальни бовхама министра С. М. Бутусова докладеген депутата А. И. Бондаренко содокладеген.

Комиссе тIаийцача сонам тIа я фа гIирсаши системаши хьалъяра гIулакх тоадеран 1972 шера РСФСР халкъа бовхама планагIа лаьрхIа мощностaш, шоай хана хьаьlа йолх бе йолаэлийтараш тIаерааль рекомендацеш.

(ТАСС).

АНДЖЕЛА ДЭВИСАЦА ВIАШАГIКХЕТАР

29 августе Советски общественноста вихалаш вIашагIкхийтар гIоръаьнича американски общественни деятельницаца, США компарте ЦК членаца А. Дэвисаца.

Гулбеннарий шераагIа хьаьшага а- цунца Москве баьхкача США компарте ЦК членашка а мовшал хьаьгар советски кхалнаьха Комитета председатела В. В. Николаева - Терешковас.

Советски общественноста вихалаше шоаш къамаьлаеш деш А. Дэвиса доаца баьккхар США компарте, Америка прогрессивни незаща хьаллоаттаю бакъ илеш баьнаи цолиш доаттабеча къовсаме керда толамаш дахар доаш.

— Аз моаршал деняй шуга США коммунистически партегара, Америка болхлой классагара, машар, социализм бакъвe доланш лоаттабеча къовсаме Советски Союзех маяк лоархIаш мел бараашкара, — хьахадайкадир Анджела Дэвиса. — Цхьа бакъве доацаш дац Европи Латински Америки мехкашка хьоп боаэ тхоай никъ дIаболабеш тхо хьакхагIа Советски Союзе дайкар. Социализма эттара хьалхара мокк ба бий СССР. Советски Союз еиаре, цо ловкъостал ца доье кхинча мехкашка хьалзолургья цар социализм. ХIаьта тхона, Америке, бовраи боецаш халагIа хургдар къовсам лоаттабе.

Анджела Дэвиса белгалдаьккхар, ше мукъьаллийтар коммунисташ керте латтача дунен халкъашта юкъерча накъпаше лехдаь хIама хилар.

(ТАСС).

Еррагсоюзни конкурсе котбаьннараш

Нохч - ГIалгIайчен хьалхаваттача бовхамаша дакъа лоаш племенной хьайбаш коатIара олдалараши лелдара гIулакх дегIакхувлача дикагIа хьокхамаш хьан доах хьаж болаяьча еррагсоюзни конкурсе.

1971 шера итогаш хьй СССР юрта бовхама министерства Хьалхаов преми хьожаьча конкурсе котбаьннараштa юкъе — вай «Шелковски» племсовхоз.

Совхоза хьокхамаш чIоагIгIа лакхлаьа цу бовхамеча хьайбаш лелалераша. Грозненски фух болча 31173 устагIах хIара устагIана тIера юкъера лаьрхIача 7,3 килограмм тха даьккхад цар. ХIара бIаь жийна тIехьа 120 Iаьхар кхебаьб. Совхозо реализаци яьча племенной кхане 62 процент элитни да.

Совхоза соьгIата Сийлен диплома преми еннай. — «Волга» яха легковой автомашинeх ялх эзар сом ахчеи.

«Коминтерн» яхача Шелковской колхоза жа лелдераша юкъера лаьрхIача племенной фермерча Грозненски фух болча 13131 устагIах хIара устагIана тIера 5,4 килограмм тха даьккхад. ХIара бIаь жийна тIехьа 122 Iаьхар кхебаьб, бовхамо реализаци яьча племенной кхане 18 процент элитни цхьоалагIча сортахи да.

«Коминтерн» колхоза соьгIата еннай шоллагIча степена диплом, «Москвич» яха легковой автомобиль, шиъ эзар сома ахчаи преми.

Фермашка племенной болх тоабар дукха хьайбаш лелалераша лаьца яхь дIахо лелаю.

МАРША ДА ХЬО, ДЕШАРА КЕРДА ШУ!

СОВЕТСКИ ШКОЛА СИЙЛАХЬ ДЕКХАР

СССР кхоллар Нохч-ГIалгIайчен автономни хьаккхоллина 50 шу дезаре кийча еча хьалхашка дIадоладелгда вай хьехархоша дешара шу. КПСС XXIV съезда решенеш кхочушъяра тIедерзадеш школашна цкъа бахкаш.

Кердача 1972—73 дешара шера кийча а белабелар вай республикан дIадаьлла дешара шу чакх а да-ладе.

Марта-апрелехь кийча а ю вай белалуш Нохч-ГIалгIай АССР Министрийн Совете чIагIийнар республикин школаш а, халкъа образованин кийнола учреждениеш а 1972—73 дешара шера кийчъяра план.

1972 шера дешна республикин белх беш хургья воккхуче 547 школа, царна юкъа 15 школа-интернат, 6 спецшкола, деша дета ка йоцуча берашта лакхдарIа учреждениеш.

Укх шера вай республикин школашка деша гIоргда 270 эзар совгIа бер. Царна хьехаргда 12 эзар совгIа хьехархоче. Дахйиноцачо мукъабоацача беашта деша аьттув хургболаш 19 эзар дешархо ди дIахьдахьча группашка дешаш хургва. Школашнарча интернаташка дешоше хьедеш 3,5 эзар тоагIа бер хургда, кIалхо юкъара образовательни школашка-интернаташка — 5 эзар бер.

25 августе денз 28 августе кхачалца республика ерригача районашка хьехархой совещанеш хилар. Цига керттера тервам тIаба-хийтар массанехьа юкъера дешар юкъедоаладаре толамца кийча елга чакхдаккхара кердача дешара шере дикагIа болх бара, организационно - педагогически дешара - кхетамен боля тоабара кхачъехьарча дешашта.

Массанега бархI шерара дешар дешелга чакхдаккхар—массанега юкъера дешар дешийтаца дIа-лара керттера предлохьнна ер.

Халахете а, массанега бархI шерара дешар дешийтара закон вай республике дизза кхочешдеш, халкъа дешара кIара отдел санна кIара школа а массанега дешийтара закон кхочушдаьккхашна кхачъена балхтаннаме йоллаше а.

КIоьда хила магаргдац бархI шерара дешар дешийтара закон кхочушдеш ца дечерца.

КIара бера хаддемза йоакхо ер, цхьоалагIча классе декъа кайнеча кIара беро 8 класс чакхъекхара йоакхо ер кIара хьехархочун керттера декхар да.

Массанега дешийтара закон толамца чакхдаккхара хьехархой кIара коллектив, дахьа-юкъеме санна йоакхо а эза шоаш ахебарий. Бер кIамах сакхуеш, хьеал де коеш ахургдоеш массадола хьалхо хийта дезе хьехархоша, тIаккха мара дешархо воезаргвац, цул тIехьагIа бала беза цунна кхетам.

Вай диццаенийта йиш яц массанега юкъера дешар дешийтарга довлар дешара-кхетама процесс эргаькхха тоаярца дукхаденна хилар. Дешара шу доладенначе хьалхарча денош а денз уйла гIаккийта еза хьехархой коллективашка беашта дикагIа хьехарам кхетам балара, дешара дешвоа-кхетама болх эргабоеккаш тоабара, Iемадеча Iилманте бераш дуктIадакара, коммунистически уйла-нигат делаш ишьазой кхебара.

ХьатIадоагIача дешара шера цхьаннха диче а еза кийсдалийта йиш яц дIаначе заношна хина гIалаташ.

КIара хьехархочо шин предмет кIоаргга хьа а тоакаш дIаIомаде а деза дешархой идейно-политически кхетам чIоагIбергболаш марксистско - ленински мировоззрени йолаш уж кхуэргболаши.

КIоаргга уйла а еш кхетамца хьехарна еза урокешта йола материал, гойтара агитацея шерра пайда а эцаш. Iалам, къахьегам бовзийташ хаст-наста экскурсеш, лабораторни балхаш де деза.

КIара бера шийчун санна йоалло ерца, дезарца цхьана цIенхаштте доагIар хьа а деаш хила веза кIара хьехархо.

Школашта хьалхашка летт чоалхане декхараш кхочешдаре боархIамере оагIув хьехархочун я. Юкъерча дешара школай Устава тIа дIаязьдадь: «Хьехархо декха-рийла ва кхьахьегаме, валаре, социалистически общежите бокъонаш нийса лелаярцен эздийна гIулакхашцен шийгара масал гойтар»...

Хьехархошта, деша дата ха йоаца бераш кхедача учреждений воспитателашта, школай пионервожатешта, халкъа образовани кхьча учреждений болхлошта 1972 шера 1 сентябре денз аланош лакхдарах дукха ха йоаццаш воабахьнача КПСС ЦК, СССР Министрий Совета, ВЦСПС соцэмо хьехархойн воспитателийн вахара къалаш тоадергда, дешара дахьа оттадеш лакхара декхараш кхоачашдера дукхагIа цар безам тIабокийт.

Нохч - ГIалгIайчен хьехархоша, вай советски берригача хьехархоша санна, кIара дийнахьа шоай йоакхо ярех доккха беркал йоаж вай хьамсарча партена, Даьхенна, халкъа.

М. АЛМАЗОВА,
Нохч-ГIалгIай АССР просвещение министра заместитель.

Цифраша дувц

Укх 1972 шера вай республике ерригIюкъерча дешара школашка, институташка, техникумашка, профессионально - технически училищашка, тайп-тайпарча курсашка дешаш 300 эзар совгIа саг хургва. Кхьча тайпара аьлча, Нохч - ГIалгIай АССР-е кIара кхоалагIа саг дешаш ва.

* * *

278403 дешархо в волаш 547 школа я республике. Цу школашка хьехаш 12274 хьехархо ва.

* * *

12 юкъера специальни дешара заведени я вай республике. Цига дешаш 14572 саг ва. 1972 шера 3830 юкъерча квалификацех боля хьехархой, медицински болхлой, гIишлошъераш, механикаш, буровикаш, экономисташ, бухгалтераш араьийцар цу техникумаша, училищаца.

* * *

Къилбаседа Кавказе къахьагIчарех я Нохч-ГIалгIай пачхьалкхен университети Грозненски мехкдаьтта институти. Мехкдаьтта институте 6700, университете 6000 совгIа студент ва дешаш. 1972 цхьан шера лакхагIара квалификаци йола 1665 специалист араьийцав цу шин вузо.

ОАХА ХЬАЛХА БОАККХА ГIА

Къона специалисташ оаз тхох. Из валаш хеача шинега дагадох эгтара хьалха деша дIачудолхаш экзаменаш ейна хи. Мех сакъузадеш, сецуш минуташ я гаханарча абитуриенташ, кIаьта кхоана студент хул хьех. КIанз тха тхоай бопъе я дагалаьттар кхоачаиде. КIаьта хьехархо хулга тхона дагадоалла дукха ха яр. Школа йистельяхачул тIехьагIа Грозне доагIа тхо. Дукхьашха бIаргагуш яр сона Нохч-ГIалгIайчен столица. Кхетадеш да, дукхьашха ше мелагIча моттиге кхачаьча, цкъа кIама дорба гIертаж, тамаш еш саг хулга. Тайп-тайпара уйлаш дукха йоес дег чу.

Дешаш доаха шераш массаза а лхар но, мишта дахар да хеш сиха дIадолх.

Юха а сакъуезаду минуташ хьатIаьттар—госэкзаменаш. Юхьхера а, балхаш тIа дIа-юха хьежаду ха. Цу денах кхераш из хьатIадаргда хьежаш хул студенташ. Иштта да а дар из. ТIаккха, оалаш ма дарра, «дIа-хьа дехьадели тхо».

Тхо кхинар горед ма ярий. ТIаккха мишта хургьоагI Нохч-ГIалгIайчен юрташкахьа? Юха а керда довзаш доаца кIамаш отт хьона хьалханка. ТIаккха?! Цигача йоралгIац-чу, доаший хозадо ерали дукха деташ. Моттигаш, болггала, нацадаша бIара-хьежаргдолаш яр.

Автобус дехиачо, уккаазарча хIалча лоаший да ше хилар хьалхьанха гIертаж санна, бIубенцеш курей ю шийи машина. Дог тоха-долийташ я минуташ. Малх дIа бузаш латт, хьалтаж Iадика юцаш шин сердалцеи йоадалцеи из мархIадолла боалхаш санна дIахараш а хийца. Кер бузабеш цIена фу хьалар цIаьххя. Фуд кхи-га? Цхьа тата да. Хьастара дезгIа хий хишкахар из.

Iалама цу хознехь тхо хала кхьастачуа тIехьагIа, цхьанне бегаш йир: «Из хила дахьарIа Уж боагIаш «бахь» бегаш бар, цар кхы тIа а гIозтеаккхар дог.

Дукха хезадар тхона доамарой хьольша-даь гIулакха дика бя яхаш дувцаш. КIаьта кIанз тхо тхоаш тийшар цунах. Везаме тIайийцар, кIараиге шо-шоайцига хьоаьалгIа хьехар. Школа кулгалхоша хьалхагIе а йоакхо йьяр тхоеш мел эшар Iаланйдара: доагор, чуIе моттиг, кхьдараш.

15 августе денз, валаш ма дарра, тхоа юкъедахар Первомайски юкъерча школа педагогически коллектива.

Барт тайна я коллектив. Къона волаш дукхна а ба. Тхоай дIахорча гIулакхах дуна ... дIахорчадц нийдева дош ... цар хезаш дола кафора гIулакх кIамаш а цъестаду. КIанз ... хьахьаоаIлила дувзадениа ... керт ... арахеца дон, стенд кийчъе, ... а ... а еза.

КIаьта хастта дIадолалургда бокъонца дола гIулакх. Шийна массазара сибат тIадоагIаргда школашна. Вай эзамига новкъостий дукхьашха чубарга шун наIарсанагIа е хоздадь, партанта хьалханка Iохоашартба.

Хала хургдолга хов тхона. Дагух мане тIара дешаш:

...Хала, къе хила тарлургьа,
Айса хоржачоа ца сердаш
вадаргва со.
КIанз аьлча аз кхебераш —
уж хургIа
Аз хьабена йикъ дIахо
кхухьараш...»

Цу тайпара, тхо шуга хьежаш да, тха дешара хьалхара гIа боаккхараш!

Н. ПРИХОДЬКО,
Н. ЖУРАВЛЕВА,
Сунженски района Первомайскерча юкъерча школа хьехархой.

Совхоза новкъосталца

Массанахьа а кхоач берий бIарг. Сихбенна тохкаш, хьожаш ба уж шоай фусам оаха мишта кийчъяьй. ЦаI эрвало йиттаи теркам тIа ца бохийташ.

ДIадахача инийлача, цIейача Iай турбаш а лийлха классашка йIовхал хилийта йиш йоацаш дисадар тхо. Дицдешлаи дешархошта уж хале, шийла денош, йицъенаниц шоай классашка кIора ведараш чутеххаь техничкаш.

Цудухьа, эгтара хьалха шоаш школа хоа хьачубоаллаше а цу хоа йьхача сангараита го бер пар, массанахьа хьожаш чакхбалар. Зув из: раьза бе дешархой. Уж каникулех болча юкъа шаьрденнаб Iай лоамаш санна латта астара гувнеш, дIейнкьай сангараш, тоаьй йIовхал тола система. Дукха болх бар бе бийзар: шелелах дийлха турбаш, цIенахорца хувца, сварка е классин помещенешка шелало толхенараш дIа я йоккхта керда радиатораш оттае...

Тха тхоай ниа кхоачаргбаьар из болх бе. Даттара лехача из декхар шийна дIатIаэшаргдола субподрядин организаци е корахизар. Цу ханна оарцагIьльяр тхона тхоай «Экажевский» совхоз. Шоай дукха сагота балхаш доллаше а массехх болхло кайтар тхона шигара, эша материал, техника кийтар.

Лоацача хана из чеалдане болх беча ка кийтар вар совхоза газоэлектросварщик Аушев Iийса. Дика специалист, тешаме болхло ва из. Иштта висар из тха, педагогий дег чу.

Цул совгIа шийтотах башха шин квартира чуйола цIенош а урагIдакийтар тхона совхозо. ЦIаккха тIехвалаш чуи директор Меркоев Iазиг тхо долча хьачу ца отташ, фу эш ца хьожаш.

Тхо а хилаиар школа кийчъеча хана юстара. Дика къахьийтар шоаш баьгIача помещенешка кIираш тоха, басараш хьакха, мебель тоае лерхIа лаихехьарча классашкарча дешархоех вIашагIаьхкача ремонтни отрядаша. Геттара чIоагIа къахьийтар массаболча техничесни болхлоша а.

КIанз шоашта баьча лостамгя, кийчонга хьежаш ба хьалхарча гургала доано юха вIашагIтехи дешархой. Шоай уйланца, шоай кхетамца бIарахьеж шоаита оала кхча кийчонна укх шера эгтара хьалха нартаи тIа хоаша 250 кIаьнки йоIига.

Сагота хила безаш бец уж, мел эшар да а дал ший ерригача кийчонна школа ший безачо фусамдаьаиь хьежаш латта дукха из яр.

Педагогашта бахарь а, боли бара а мел эша хьалаш а вIашиIехьдаьхад оала. Кхичахьоа хьатIебаьхкаршта (7 саг ва уж) квартираш, болх вIашиIехьбаьккхаб.

Лоацца аьлча, укх шера сашоа саларгIата долаш кердача дешара шера наIараш йиллаца оаха. Цу гIулакха тхона керттера гIоалло тхоай юртара совхоз я.

Б. САКАЛОВ,
Назрановски района Экажкъонгий - Юртарча юкъерча школа директор.

ДегIайоагIа школашка спорт

Советски общеобразовательни школе Iомадеча предметашта юкъе йоагIаш йола моттиг дIалоац физически культуро. Дешархой уйакцIена, къаьй, низ болаш кхебара хилайза дарIдоаца хьал да из. Школьни шераш спортаца хьайииза безам ба ца бена дерригача вахарца чакхбоаккх дукхача нах.

Боккха тешам тIабохийт физически культура дешархошта езалийтар вай республика школашка а. Цу хьакъехьа дукха къахьег физкультура хьехаш болча дикагIа болча хьехархоша. Иштта тхьо шу тIергта ха я грозненски № 7 йолча школе А. С. Соколова физкультура хьехи. Шийи болх безаш дика педагог - ва Александр Сергеевич. Массе хана сакъердаме, дешархоша кердадар Iомадеш чакхъявар шун урокаш. КIаьта школо дикагIболча спортсменаша республика сий лакха лоаттаду тайп-тайпарча Всероссийски а, Ерригсоюзни а спортивни къовсамашка.

Боккха болх бу грозненски №54 болча школа физкультура хьехархочо М. В. Казанцевa а. Массехк шу да цу школа дешархоша городскойи республиканскийи дешархой яьашка хьалхара моттиг дIа ца хеца. Уж ба республика гимнастий, яIгача атлетикч, спорта кхьча тайпай командашка лакха лоацаш.

Дешархошта юкъе чакхйоахача яхьашка хадланза лидерашта юкъе хул хьехардоша В. А. Мурадовеи В. А. Захаровеи болх бечъ Советски, Наурски районий юкъерча школай дешархой а. Цу школай хьехархоша йоакхо ю физкультура урокаши внеклассни спортивно - массови болхи дешархошта дукхагIа пайда барглолча тайпара вIаштIехьбаккха. Тайп - тайпара яхьаш чакхйоах, спортах лаьца тематически сайренаш ю.

Халахете а ала доагIа физкультурацен спортацен дувзаденна гIулакхаш лехара леладу школаш а республике тахана хьайнахь йолаш йолга. Спортивни безаш, эшаш йола инвентарь ца тха яхаш, бехкизa бул цу тайпарча школай кулгалхой. Дукха харц а дел из. Массанахь а дIахудачеш баш спортивни кхоачам. Бакъда, школьни мастерскешка хьее йиш я цхьанца йола инвентарь, кийчъе хила ви спортивни пхошадкаш. Везаш хиаче кхоачашдулургдолаш гIулакхаш да уж.

1972 шу Олимпийски ловзарий шу да. Нохч - ГIалгIайчен дешархой а хилар дукхача яхьашка дакъа лоацаш. Царна юкъа керттера яр РСФСР дешархой 12-гIа Спартакиада. Дика аьттув бийлар цига вай республика хержача командий. Хьалхара моттиг яьккхоо гимнастий команда. КIаьта дошо медалаш е, йоахаш РСФСР дешархой 12-гIача Спартакиада спортивни гимнастиках абсолютни чемпионаш хилар грозненски дешархой спорта мастерaлла кандидат Халилов Иосиф спорта мастер Шамхова Веран. Пхийтта километр йолча велосипедни гонка чемпионка а хулаш дошо медаль яьккхар Шадрина Наташа а. Спартакиада зачетах йолча Къилбаседа Кавказа зональни яхьешка призовой моттигаш яькхар ноа. Идитов тренер волча классически хьисапа кIаллтохаргах детарваш е. Ахфинала дакъа лоацаш хилар кера ловзаеча бургацох ловза нагирхойи мехкаоний, волейболах йола нагирхой, баскетболах йола мехкарий командаш. БолгаллаьккхA деза РСФСР дешархой 12-ча Спартакиале вай къоначa спортсменаша дихха толамаш хьалха хиначa Спартакиадашка деьхадрел дукха лакхагIа долга.

Кхоана дIадолалуш долча 1972—1973 кердача дешара шера а дукхача сакъердамечен бехктокхамечен яхьашка дакъа лаца дезаргда вай спортсмений дешархой. Сентябрь бетта духьа просвещение министерства «Дошо гуйре» яха кера ловзабеча бургацах кубок яккхара яхьаш, Октябре духьа «Октябрьски эстафеташ» яха йIагача атлетиках йола дукхача дешархой эстафеташ. Баскетболах, волейболах яхьаш духьаи ноябрех декабрех. КIаьта 1973 шера январь бетта денз йолалургья республикански дешархой аргIара Спартакиада. Май бетта хургйолча цу Спартакиада финала юкъегIоргва 1500 гаргга дешархо.

Школа физкультурин болхлой дешара кердача шерачу керттерча декхарех да «ГТО» Ерригсоюзни кердача комплекса нормаш дIакхла дешархой кийчбар. Цу гIулакха оарцагIбала беза школай берригa хьехархой, комсомольски а пионерски а организацеш.

Г. ХАЧАТУРОВ,
Нохч - ГIалгIай АССР просвещение министерства школай инспектор.

КЕРДАЧА УЙЛАШЦА КЕРДАЧА НИЗАЦА

Вай республика эгтара хозагIа Iалама хьалаш долча моттигашка болх беш хиний дIадахача аьхки яхайтта пионерски лагерь. Профсоюзнин боадамен организацеша ший каниахьа йоакхо яьяр дешархошта цу лагерашка лерттIа салоIаргдола гIулакхаш вIаштIехьдахара. Иштта пачхьалкхен торговлен потребкооперацен болхлой «Ручеек» яхача лагере хьалхььар шоаза вIаштIаръяь спальни; кхачан промышленноста болхлоша «Смена» яхача шоай лагере салоIача беранта хьалхха а кок Iомадара бассейн яьяр. Клубаш хьалхьяр шоашоай лагерашка автотранспортеи, хьунеи, дахчах кIамаш ечеи промышленноста болхлоша. Уж тайпара гIиллош дукха яьй хьалха пионерлагерашка.

Укх шера республика пионерски лагерашка салоIаш хинад ткъо эзар гаргга бер. Ерригa мукъа ха шоашта дукха дезадейнача гIулакхашка дIайохийтар дешархоша. Иштта ракетин, авиамоделистий кружокаш болх беш хиний ияхь сменагIа «Дружба», «Смена», «Горный ключ», кхьча лагерашка.

Пионерий лагерашка хаддаза йора спортий дукхача тайпаех йола занятеш, яхьаш, конкурсаш, лагерин спартакиадаш, лагерашта юкъера спортивни вIашагIкхетараш хулар. Иштта «Светлячок», «Смена», «Зорька», «Горный воздух» яхача лагерашка диъ эзар совгIа бер нек де Iомаделар, кIаьта пхийтта эзар совгIа долчар туристически похоташ йир. Царна ийзар Iалама хоза моттигаш, исторически памятникаш, дукха кхьдела сакъердаме кIамаш. Цул совгIа лагерашка салоIаш хиначa дешархоша дIатийхар ГТО кердача комплекса нормаш.

Сакъердаме чакхдийлар халхарийн иллейн цIейн, инсценированин фаьлгаш уттаделга, халкъий доттагIаллин фестивалаш.

Лагерашка салоIача хана бераш вIаш цхьаьна ...

тераиашца, артисташца, спортсменашца, колхозний совхозийн кхашка, фермашка балхаш дир. Цул совгIа кIара лагере кIара сменагIа шефаш болча тIемахоиа дакъа а лоацаш «Зарница» яха тIема - патриотически ловзар чакхдаьлар.

Вай республикера дешархой хинаб Приэльбрусьерча туристически лагере а — веррнгаш а 840 саг. Лоамашка гIолла экскурсеш яьй цар, кепатин новкъа гIолла хехкабениаб. Цига царна бIаргабайнаб Эльбрус яха лоам, сиха хиш, яйзай дукха легендаш.

Цу тайпара ахкарча каникулашка тайп - тайпарча лагерашка салоIад ткъо эзар бере.

Кхоана кердача низаца, кердача уйлашца школашка деша доагIаргда бераш.

Долче, салоIаш сайна дешарах а хаийла шух, хьаша дешархой!

Л. ЕРМАКОВА,
Ообсовпрофа йоккхачу IeIа инструктор.

ДИКА ДIАДОЛАДЕРГДА ДЕШАРА ШУ

Вай республика ерригa школаш кийча я кегда дешара шу толамца дIадоладе.

Наьсаран, Сунженски, Наурски, МагIалбика кхьча районашка керда школаш хьалъяьй укх шера. Кийча я уж цхьоалагIча сентябре дешархой чуэца.

Ерригача школашка керда дешара пособеш, экспонаташ, кхы эша кIамаш Iалашдаьл.

Цхьаболча дувцам а хиниаб укх шера. Масала, Грозьерча, МагIалбикерча, Гудермесерча школашка кабинетни системагIа балхаш дергда. КIара предмета шин-шин кабинет хургья.

Д. БЫЧКОВА,
республика просвещение министерства инспектор.

Къаьнара дешара шу чакхдалалехьа

МагIалбика горисполкома заседани хилар 1972 шера 21 марте дувца оттадаь укх тайпара дош а долаш: «Школаши школашка йола учреждениеши кердача 1972—1973 дешара шера кийчъяра хьалкъехьа». Дешара шу чакхдале гаьна хьалхагIа дар из. Ерригa школаш хьалхагIе а кийчъенияо цу балхе. Школаш дешара кердача шера кийчъеча хана цIенхаштта уйла тIаяхийтар КПСС XXIV съезда решенешка хьежжа районе юкъера образовани шерьяра деша. Ерригача школашка социалистически декхараш тIаийцар, школаш кийчъяра тIа-ерзаиъ хьалда мероприятеш белгалйир, дешара шу чакх а далале ерригa школаш мел эшача кIамаша Iалашъе болабелар.

Апрель - июнь бетташка керда учебникаш ийцар, леладаьраш лийцар, из бахьан долаш дешархоех 90 процент каникулаш дIа я йолаккхалехьа учебникашца Iалашдаь бар.

Школаше шоай хаиахьа лаьрхIар дешн лаха за йола бераш, ерригача классашта дешархошца кхоачам бир. Гурраша задани а ениа чудитача бераша занятеш елга вIаштIехьдаьккхар.

Июнь бетта хьалхарча денош ка а денз ерригача школашка ремонт йолайир школьни зданешта, класски помещенешта, школьни мебеле, хьехархой квартирашта. Цу гIулакха новкъостал дар лоацача юкъа тоъал дукха болхаш даьча дешархой ремонтни бригадаша. I август хьатIакхойчаш бераш деша дIачуэца кийча яр СоагIатчара № 19 йола юкъера школа, МагIалбикера № 6 йола юкъера школа, Дебий - Юртара № 14 йола юкъера школа, кIаьта 5 августе бераш дIачуэца кийча яр ерригa школаш. Шефство лелача организацеша — ЖКК-ас, «Малгобекнефть» НГДУ, № 4 йолча совхозо шоай хаинахьа ремонт йир школашта. Ерригача школашта йогго хIама Iалашъ-хьй, эша мебель, дешара - гойтара пособеш тIаьзлай.

3-гIеи 6-гIеи классеш дешара кердача планаш тIеи программаш тIеи яхара графикага хьежжа мел эша кIамаш Iелашъяьй. 1972 шера аьхки 120 хьехархочо шоай говзал лакхъяьй хьехархой говзал лакхъеча Нохч - ГIалгIай институте.

1972 шера I августе горисполкома заседание дийцар «Школаш дешара кердача шера кийча йиЙ хьажарах» доля дош. Цига белгалдаьккхар школаш дешара кердача шера кийчъеш школай администраце, юртий Советашe, шефство лелаеча организацеша болх дика баь хилар.

ВIаштIехьдаьккхад «Малгобекнефть» мехкдаьттеи гази доахача управлене Западная яхача участкерча № 5 йолча юкъерча школага, № 4 йолча совхозо ший усадьбера № 6 йолча юкъерча школе, «Алханчуртский» совхозо № 17 йолча юкъерча школе кхачалца бераш дIакхуьларгдолаш.

10 августе денз тахаиалца Советски Союзерча тайп - тайпарча моттигашнара районе веиав 55 къона хьехархо. Школашка баьза кхоачам а баь уж дIатIаэцара дезар деъд гороНО-с, царна чуIе лиха цIенош, бытовой хьалаш Iалашдаь. 25 августе районии организацей, предприятей, учреждений, колхозий, совхозий кулгалхошца къона хьехархой вIашагIкхетаиа вIаштIехьдаьккхад, района экономика, боахам, культура дIайовзайтар царна.

25—26 августе хьехархой совещанеш яьй районе, цига дийцад эгтара лоархIамегIа дола дош: «Района школашка дешара-кхетама болх эргабаькха тоабара накъосташ».

Шаккха а ца хиннача тайпара дог айденна долаш накъадаьхад тхо кердача дешара шера.

З. ЦЕЧОЕВ,
МагIалбика гороНО заведующи.

ЦИФРАШИ ФАКТАШИ

1918 шера 18 июне В. И. Ленина кулг яздаьд «Российски Социалистически Советски Республике халкъа образовани гIулакх вIаштIехьдаккхарах йолча Положенена». 1918 шера 2 августерча Декретаца хьакхайкадаьд кердача - хьисапе лакхера школе эргайоаккхаш хилар. 1919 шера 26 декабре В. И. Ленина кулг яздаьд «РСФСР-е бахача нахa юкъера йоазув - дешар ца хоачаьа дIададаккхарах» долча декрета. 1920 шера 17 сентяберча ленински декрето оттадир рабфакаш вIашагIйоахкига, цар декхарех белгал а деш — «пролетарашкен ахархошкен йола нах лакхерча школе шерра чуэзар».

* * *

Октябрах хьалхагIа вай хьийтта союзни республиках иттие территоре тIа кхьакхха а лакхера дешара заведени хиниаи. Вузаш хиниац Белоруссе, Узбекистане, Казахстане, Азербайджане, Литве, Молдаве, Армене, Киргизе, Таджикистане, Туркмене хиниац е лакхера а е юкъера специальни а дешара заведенеш. КIанз кIара союзни республика меттел дукхача автономни республикай а я шоай университетах.

* * *

СССР-е я 200 эзар совгIа школа, 800 совгIа вуз, 4,3 эзар гаргга юкъера специальни дешара заведени.

* * *

СССР-ера хаьтаьй 57 мотта хьаь дешар Советски Союзе.

* * *

Советски Союза общеобразовательни школашка дешаш ва 50 миллион кIаьниг воц цьеп, вузашка — 4,6 миллион, юкъерча специальни дешара заведенешка — 4,4 миллион, профтехучилищашка — 2,5 миллион кIаьниг воц цьеп воаш саг.

* * *

Парте XXIV съезда Директиваша оттадаьд укх кердача шо шера лакхерохи юкъера специальни образовани йолаш вола 9 миллион специалист кийчвелга, производствии гIулакхаш дара сферей сихха хегIаухача доакъошта Iилмаи техникаи кердача лостамашкахьа ... кхебара къаьстта уйла тIа а йоайтош.

* * *

10 эзар сага лоархIаш студенташ ба ФРГ — 48, Англе — 88, Итале — 70; хийччахьа хана цхьанкха вуз ца хиначa советски республикашка кIанз бахача нахьа 10 эзар сага лоархIаш Молдаве 124 студент ва, Туркмене—131, Таджикистане — 149, Казахстане — 155, Белоруссе — 154, Киргизе — 161, Литве — 181, Узбекистане — 189, Азербайджане — 192, Армене — 214.

Дика совгIат кийчдаьд Назрановски берашта № 432 йолча ПМК гIишлошъераша. Города къудбехьера сагIуа хоЙ а ба дIаэттай цар укказа хьалаьь 1000 гаргга бера лаьрхIа школа. Цу тайпара хоза совгIат кийчдаьд коммунальни министерства гIишлошъяра управлене Урус-Мартанарча дукхача берашта а — хьалъяьй 964 дешархочоа лаьрхIа школа.

Дика аьттув баьннаб цу школашка дешабагIаргбарий. Шорта тоарешь а деша, къахьега, тоазал, спорт Iомадa, сакъерда. Хоза мебело къоагIаьй керда классаш.

СУРТАШ ТIА: (аьрдехьа) Урус-Мартанеи (аьтехьа) г. Назрановски хьалгIаь керда школаш.

М. ЗАНГИЕВЕИ.
И. ПЛИЕВЕИ сурташ.

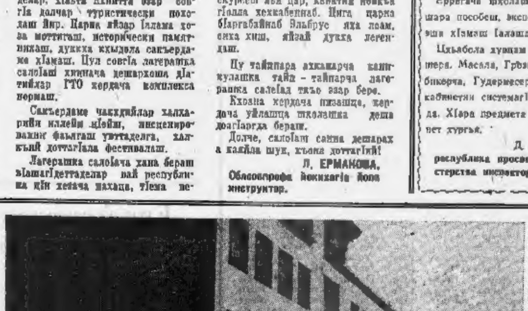

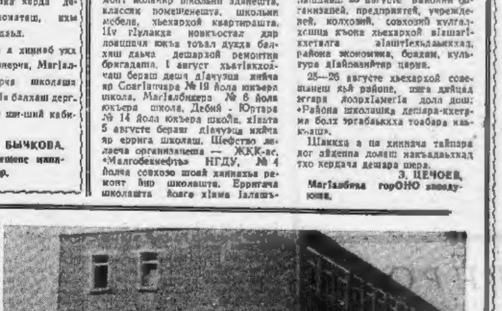

«СЕРДАЛО»
2-гIа агI. 31 август, 1972 шу.

Тхога яздо

ПАССАЖИРИЙ ЙОАКХО ЕШ

Грозненски машиннаькъа вокзале Таранов Хьамид, Коркова Анна, Манасиева Мария, кхыбараш къахьегама вахте латтача смеlнагlа каст-каста нийслу, укх тайпара гlулакхаш. Цхьаволчуя вагона чу хlамаш йиту, вож поездах тулл, кхоалагlвав lовала везача станцега вицлаlе тlечьаволл. Кlезига хьовзам бац уж санна болча нахā машиннаькъахоштa хlьата а цар йоакхо ца еш lац машиннаькъахой.

Масала, граждана Большакова Борисаш ер Ленинград-Грозный яхача поездаца. Новошахтинске lойасса саэш хинвар из. Ше хлаьенача lа-м махвар из, цхьабакъда, вагона чу шиъ чемадан йитавр цо. Грозне поезд хьахачалехьа Новошахтинскера телеграмма кхьачар Грозне. Цу вагона проводникагара чемадан хьа а йиъа цига хьа дlайоадача хьача поездаца дlаяхьийтар.

Пассажир Мустафаев Бону ведаш вар. Грозненски перрона дlахьа водавала леьрхlа поезда тlера lоьлхар из. Из укха хlалха лаадане а поезд дlахьар. Цудухьа вокзала дежурнога телеграмма а саца Гудермес станце тlера lоьлхар цун хlамаш. Цул тlехьагlа цун тlехьайадача поездаца шиъ дlанош а тlаьхьа ве Бону дlагlоргволаш гlулакх вlаштlехьдахкар станце дежурне.

Цу тайпара масалаш доаладе йиш я ухь а Грознера дlайода Джамбулатова Марем шиъ хlамаех цхьараш юхе а йита поезда тlахайра из. Берикей яхача станце дlакхаьчача шиъ хlамаш лахара дехаш телеграмма кхаьчар Грозне. Уж цунна дlахьийтар. Цох даьла ухь тайпара письмо кхаьчар Маремагара: «Са хlамаш кора а яь сона уж хьаьйтача шоана баркол аллал деза дешаш хорадагlац сона. Бакински поездаца хьа а ена вога хьенний ерриги хlамаш. Дикаха баркал шоана! Дагестански АССР Дербентски районе «Красный флаг» совхоза болх ба».

Грознерча машиннаькъа станцерча кассирашта баркал ала, хьахат кхаьчар «Грознице» объединене болхлочунгара М. Абубакаровгара а. Цу кассера 4 билет а ийца Краснодаре вахавар из шийна новкъостий а болаш. Цига дlахьаьчачул тlехьагlа мира хийзар нов. Абубакарова ше дагlачул дукхе а дукхагlа билетагlа ахча деннига. Цох хьаьна телефонаца хоам бир цо Грознерча машиннаькъа станце кассирашта. Шиъ ахча дlаэца из вар дехаш телефон тохар кассирашта.

Иштта Грознерча машиннаькъахошта баркалаш йохаш дукха кхаьхаташ язду тайп-тайпарча пассажираша.

С. ВОРОНИН,
тха штате воаца корр.

Сентябра чотах

Грозненски бурувтохара балхий управлене бурувдеттача бригадашта юкъе къаьстта дика накъайода СССР-ен Нохч-Гlалгlайчен автономен юбилейна бурувдетта мастер Джиаев Насир керте латта бригада. № 28 йолча тlехкlоаргача сквашина тохкама бурувтохаш я из. Цига проектагlа 5 эзар метр бурув а теха мелоши тlоаплшкара мехкдьатта гучадаккхара чlоагlа къовсам лоаттабу цо.

Керда технологи дикагlйоль режими производствана юкъехкхьарах хилача технологически процессашта механизации автоматизацин эрай управленерча бригадашта юкъе эггара хьалха 20 августа кхоачашйир цо бурувтохара бетта план. Скважина тохаш дола бурув 3300 метр совгlа кlоаргденнад. Хlанз бархl дюймовя обсадни технически колонна скважино lочуйохийташ я бригада.

Тlехдика болх бераш белгалбьаьна-ба бурувдеттараш Сайдуллаев Заинди, Юхаев Нохь, бурувдеттарий гlонча С. Шамилев, вожхагlвола дизелист З. Лорсанов, дизелист И. Колосов, лаборантка Г. Коробова, кхыбараш.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
инженер.

КЪАХЬЕГАМА ВЕТЕРАН

«Грозэнерго» районни энергетически управлене энергетикашта дика вовзаш ва В. И. Ленина, Къахьегама Цlеча Байракха орденаш лелаеш вола энергетик Байсангуров Александр Гаврилович. 40 шу гаргга ха я цо балха йоттиг ца хувцаш цу системе къахьега. 1933 шера дукхьашха вера из цига къахьега. Слесара говзал lомаеш хилар. Цу хана деза професси ца хувцаш, социалистически яхье хьалха волаш хьаьоагlа Александр Гаврилович.

— Цо хулг теха, из хьежа йола оборудовани тешаме болх беш хилараx шек вала везац, — йоах котельно-турбинни цеха начальника заместителя Павлов Виктор Петровича.

Ше саица бола балха-дика слесараш хьалкхебаьб цо цига болх беча юкъагlа. Царех дукхагlбараш хlанз коллективашта кулгалдеш а ба. Дlадаха шераш дага а лувцаш Александр Гавриловича дувц вай республике энергетически база дегlаярах, ше болх беш волча предприяте динначa хувцамех.

Масехк шу хьалха Александр Гаврилович пенсе а вохийташ накъавалкхар энергетикаша. Цхьабакъда, 40 шера ше къахьийгача коллективагlа къаьста шагавар цунна.

Дукхача шерашка хьинаре къахьегаш цо хьаькача уоламий дика мах баьб. Лакхе шlераш яьха шиъ орден йовцаш цунна еннай Ленински Юбилейни медаль. Чот яь варгвовцаш дукха да яьха баркалаш, тайнна сийлен грамоташ, ахчан совгlаташ.

СССР-ен Нохч - Гlалгlайчен автономен юбилейна сийленна накъахара тьинар кхе ва деш болх беш ва къахьегама ветеран.

Х. СУРУДЖАНЦ,
«Грозэнерго» оператор.

МАСТЕР—НАХА КХЕТАМ ЛУР

КПСС Магlалбика горкома бюро терках тlеборхийт мастерашa, бригадирашa, цехий начальникашa, инженерно - технически болхлошa шоаш кулгалдеча коллективашa беча кхетама балха.

КПСС Магlалбика горкома бюрос могабир «Малгобекнефть» НГДУ лаьттана кlал скважинашта ремонт еча цеха мастера Крамаренко Петр Михайловича шиъ бригада коллективаца бу организаторски кхетамен болх. Цо шиъ болх КПСС XXIV съезда решенешца цун тlехьагlа хиннача КПСС ЦК сацамашца бийзе бу.

Цун болха опыт йийца а йийча «Малгобекнефть» НГДУ кхыча бригадашкен цехашкен, совхозашкен колхозашкен дlайоарже могаьй горкомо.

КОММУНИСТЕХ ДОЛА ДУВЦАР

Политинформатара П. М. Крамаренко, агитатора А. П. Дегтярева, бригада кхыча членаша шоашта тlачlоагlаьча участкашка общественни политико-кхетамен болх бу. Масала, А. П. Дегтярева партен правительствен решенеех хаддаьза беседаш ю, вей мехкарчен доазол дикьарчен хьалех йола газеташ тlара лоархlамерa материалаш еш.

Цу гlулакха агитатораштa новкъостал ду мастера П. М. Крамаренкос. Беседаш е агитатораштa цхьайолча хана материал кийчьо, лаарувеlараша материал дикагlа кхетаерг йолча тайпара мишта йийца еза хьеж, малагl дош хертатlдакхь даза оал. Агитатораша хан-хана хьа беседаш йой хьожаш хаддаьза тlахьожам лоаттабу. Агитаторе кийчъяь теме массане дикъа а доацаш юш, нагахь санна ца кхетадеш дош нийсделча къамаьла юкъе хьовл мастер тlакха бригада вокх членаша дlахьа а эшаш дувц.

Белгалдаьккха деза агитатораша беседаш ю ла къахьегама хинна поакъя хургйоацаш нийсъеш хилар. Беседаш ю цар сменаш хувцалуш, саlоlача хана е скважинагара скважинагlе дlа-хьа болхаш. Цу беседашa дог айду, къахьегама дисциплина чlоагlъю.

Цул совгlа производства хьакъехьа а беседаш ю мастера П. М. Крамаренкос. Болхлошта указанеш телара тlера вац мастер, дагара дlа-хьа оалаш, дага воалаш санна ю цо шиъ беседа. Цуна цхьана кердача декхарашта юкъе оз цо бригада членаш, цар хьинар айлу, моаех бlу болийт.

Кхетам балара хьисап долаш я бригада хьехархочо ю коллективни собранеш а. Цу собранешка дувц производствони дисциплинo дешаш, бригада болхлошта юкъера гlулакхаш.

Шиъ бригаде хlаране оамал, из саккхуш ва е вац вон мастера. Болхлой дезал бовз, хlаьта кагахь санна царна эшаш хlана хилча новкъостал ду.

Цхьа ха яр Баналов Мухтара Элхана производствени дисциплино телхаеш. Шиъ новкъостех вашацар, гlояка вар царна. Цlагlа дезалмара вахар а машаре дац. Хьадаьза сесагаца тlарикъат лоаттадора. Бригадин собране цун гlулакх дувца оттадир. Новкъостана шlенхаштта дийцар Баналов нийса ца хилар. Мастера хаддакхаза йоакхо ярах коллективо бе ца кхеташ цун вахарца дийцара лацарах Баналов хувцавенна тоавелар.

Цхьаькха масал доаладергда вай. Цар бригада шефал деча № 1 йолча школера хоам бир оператора И. М. Малевина воlо во дешиш я, дешар юкъагlдуташ я хиларах. И. М. Малевин во болх беш ва ала йиш яц, «Знак Почета» яха орден лелаю цо дика къахьегарах еннa, цхьабакъда, бераш кхедара дукха теркам тlабокхийтацар.

Мастер цар дезале а хинна даьна къамаьл хиначул тlехьагlа школера кхы латкъийзар.

Из дарна чакхалац мастера кхетама болх белга. Шиъ бригадерча болхлошта даим лакхара производственни хьокхамаш гойт цо. Цу хьокхамех цаl ба юкъарча организаце дакъа лоацаш из хилар. Скважинашта капитальни ремонт еча цеха моттигерча комитета председатель ва из. Болхлой вахара хьелаш тоадара дукха теркам тlабокхийт Петр Михайлович. Хаддаьзен ийз ца кхобеш Цlеча Жlорга, ДОСААФ, дезалашта новкъостала йолча комиссешта новкъостал ду хьинар долча мастера. Цеха партбюрос а дукха партийни декхараш тlадехы цунна.

Бригада членаш боагlача моттигашка дlанийсбора, шоайла новкъостал дара болхлой кийча хургболаш кхебора дукха къахьега дийзар Крамаренко Петр Михайловича.

Цу деррига дика лаьтту балхар бригада производственни толамаш даха.

Бархlагlча пятилетке план 112 процент кхоачашйир баргтайнача коллективо. Хlаьта кердача пятилетка хьалхарча шера план 115,3 процент кхоачашъе вlаштlехьдаларах Ерригсоюзни социалистически яхье кхоалагlа моттиг яьккхар цар лаьттана кlалха скважинашта ремонт еча бригадашта юкъе. Хlаьта дlадахача шера йиълагlча квартале районе цхьоалагlа моттиг яьккхар.

Укх шера а дика толамаш доахаш хьайоагlа П. М. Крамаренко бригада. Хьалхарча квартале — 2-гlа моттиг.

1971 шера материал кхом беш дlа а йоцийташ скважинашта сака ремонт ярах 1980 сом кходир бригада. Хlаьта къахьегама эсарле 15,3 процент лаккхийр.

Из дерригa вlаштlехьдаьлар бригада куца доацаш, йоагlача тайпара социалистически яхь тоаларах, хан-ханехьа яхе итогаш еш, уж дlахкхайкхевц хиларах, социалистически декхараш тlамаш уж кхоачашдаран бригада бeрри а болхлой юкъе оз ярах.

Цо айбу къахьегама овсарле лаккъара яхье боалара лоархlам.

Скважинашта капитальни ремонт еча цеха моттигерча комитета председатела П. М. Крамаренкос кулгалду цу чоалханерча процесса.

Балха меттел ийлагlа дезалиш лелаеча гlулакхаша шайнара хьокхам гойт цу забийча серго. Визза коммунист ва из, производствах, юкъарча гlулакхах дог лазаш, новкъостий, дезалий йоакхо еш.

А. ПЛИЕВ,
КПСС Магlалбика горкома инструктор.

ХЬАЛХА ЛАТТАРАШ

Пятилетка шоллагlча шера план хоана хьалха кхоачамъяра чlоагlа къовсам латтабу Старогрозненски бурувтохара балхий управленерча Дорохин Дмитрий Иванович керте латтача буровой коллективо. 1970 шера № 701 йолча скважина бурувтоха йоладелар из. Проектагlа цига тоха деза бурув 5200 метр я. Бригада бурувдеттарашa шоашта хьалхашка оттадаь декхар да кlаларча мезозойски тlоалашка мехкдьатта газ доалий хьожилга.

Ши шу гаргга ха я цу скважина бурувтоха доладенна. Цхьабакъда хьовзам ца хулийташ графикал хьалха бурувтохаш хьайоагlа бригада. Бурув 4552 метр кlоаргденнача тlехьагlа ях дюймови технически колонна скважино lочухийтар цо, цул тlехьагlа енахка бурувтоха йоладар. Хlанзехьа скважина тохаш дола бурув 4730 метр кlоаргденнад.

№ 701 йолча буровой коллективо дог раьза хинна хьалхьараc еххагlен кlоаргагlен бурувтохара вай мехка хьалха латтача бурувдеттарашa, ерригсоюзни социалистически яхьехь йоалл цу хьалхарча дlабедабаь болх. Цу дакъе декхий декхараш тlаийцад бригада. Уж толамца кхоачаш а деш СССР-ен Нохч - Гlалгlайчен автономен ах бlаь шу дузача юбилейна сийленца накъабахара шерра аьх йоаржабьй цар. Яхье кердача къахьегама толамашка кхуча уж. Бурувтохара бетта план хlалхаехьа тlакхтоачаш а вь шоана совгlа бригада тоха керl кхаьчаш бурув.

Бурувтохара сутьа лоакхьарах, химически реагенташ, электроэнерги харжах, бурувтохача сихал йоза хайнa дарах, дукхьа укх бетта 12 эзар сом кходий цо пачхалкъана.

Бурувдеттарашa дог тайна ба пхеэлбаьн ювналашкара «lальна дувъ» гучадаьккхарг хиларах; Укх денмара бригада къаьстта дика къахьегаш ба сменни мастераш Бензов Юрий, Кипфанов Георгий, Лукъянов Леонид, Шевелев Василий керте латтача сменни бурувдеттараш. Хlара сменагlа задане 110—120 процент кхоачанбъю царех хlаране.

А. ТИЩЕНКО,
«Старогрознефть» НГДУ [illegible] цехтахо.

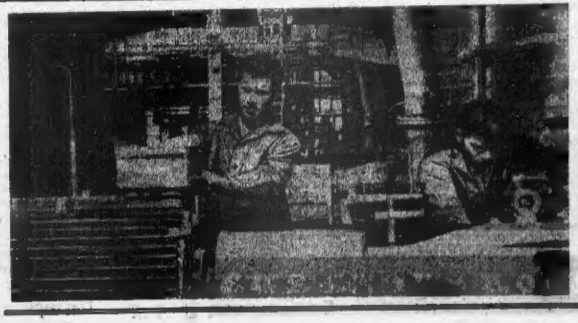

А. Шерипова цlерагlча Грозненски мехкдьатта чакхдоахача заводе хьалхьабьыннай карбомидни депарафинизаци ера йола установка. Хlанз цига дlаволадаьд пуско-наладочни балхаш. Уж чакхдоахача установка технологически процессаш lомаеча хьинаре къахьегаш ба операторш Гапунчик Владимир Петрович, комсомолец Сагайдачный Владимир.

СУРТА ТlА: (аьрдехьара аьттехьа) операторш В. Гапунчик, В. Сагайдачный установка технологически процессаш lомаеш ба.

В. Юницева сурт.

Грозненски химически комбината № 108—110 йолча цеха химикашта юкъе эггара дикагlа лоархlачарех ва Драченко Василий. Цу цеха цхьакхаь участок ва цунна болх ба цо хоеш. Цудухьа аьтта моттиг ийбелаш продукци арахецача ца бран яь, е технологически режим тохкаш. Даим новкъосташтa хьехам телаш хьаьоагlа из. Цудухьа цехерча болхлошта юкъе хьалхарчарка коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цlи еннай цунна.

СУРТА ТlА: машинист В. Драченко.

С. ХУГАЕВА сурт.

Новаторашта карагlдувлараш

«Грознефтехимзаводы» объединене предприятей коллективаша ийслагlча пятилетнагlа кийчъяь производствана юкъейлдьача рационализаторски предложенейн изобретенейн чотех пачхалкъа кхенна 6,5 миллион сом пайда ба социалистически декхараш тlаийцадар. Уж декхараш толамца кхоачашдеш да. Пятилетка хьалхарча цхьаьн шерен ах шерен цу объединене предприятей балха юкъейнкьаче рационализаторски предложенешен изобретенешен бль пайда 4 миллиони 332 эзари сом да.

Укх шера хьалхарча ах шера объединене предприятешкарчe 1500 рационализаторо кийчъяьй 1900 рационализаторски предложени. Царех производствана юкъейкхьача 1412 рационализаторски предложене пачхалкъа кхенна шера беш бола пайда 114 эзар сом да. Из хул ах шера эланагlа лаьрхlачул 94 эзар сом дукхагlа. Объединене къахьегачарех хlара яхелагlа - яхlлагlа вола болхло рационализатор е изобретатель ва.

Объединене цхьайолча предприятеша толамца кхоачашдю материалий кхомбара план а. Царна юкъе я В. И. Ленина цlерагlа Новогрозненски, А. Шерипова цlерагlа мехкдьатта чакхдоахa заводаш, Грозненски химически комбинат, производственно-технически контора, «Грознефтехимремонтстрой» трест, Центральни приборо - ремонтни мастерской.

Творческа къахьегачарка юкъе хьалха латтараша дукха лоархlаме предложенеш тийнаб. Грозненски химически комбинатерча цн. Слипченкос, Долгова, Архипова еннача предложенеех реконструкци йир № 103-1—6 йолча пиролиза линий пароперегревательнашта. Из предложени тlаерзаяь я линий овсарле лаккхьара, изоляционни балхашка дlадодар лохдера. Цох бокха пайда а боьннаб. Цу комбината рационализатораша А. Ю. Брука И. М. Давыдова, Р. А. Тихомирова еннача предложенеех вlаштlехьдаьдар фенолах уош йола хlамаш дlакъестаe. Из предложени производствана юкъеяхьарах торо хинная шера 5 тони ионнообменни кlув кхобe. Продукци арахецача дlадохийта серни кислоте кlсаигдера предложени елар В. Н. Догонадзе, А. П. Цапковс, В. С. Шкордова, кхычар. Цо шера производствана 46 эзар сом пайда бир.

Рационализаторски болх дика лел Грозненски производственно - товарни конторе а. Рационализатора Г. А. Назарова еннача предложенеех алкилбензин хьадарa из цистернашка доттарен схема хийцар. Шера цо беш бола пайда 13 эзар сом да. Хlаьта рационализатора Ю. К. Орела еннача предложенеех пишкашка доттор дlадахийтара технологи хийцар. Цох производствана 88 эзар сом пайда баьлар.

В. И. Ленина цlерагlча Грозненски мехкдьатта чакхдоахача заводе рационализатораша С. Н. Хаджиева, В. Л. Априщева еннача предложенеех № 8 йолча установка балха овсарле дикка лакхъелар, 4 эзар сом пайда хилар шера. Цу завода В. А. Мельникова еннача предложенешa шера беш бола пайда 3560 сом да.

Объединене предприятей коллективаша цахаддаш декъа лоац изобретенеш рацпредложенеш производствана юкъеяхьаре хьожача. Укх шера 17 августе изобретенеш рацпредложенеш производствана юкъехкахьаца балхий итогаш йир. Укх шера хьалхарча ах шерарча итогех «Грознефтехимзаводы» объединене кулгалхошa, ВОИР-а областной Совета, мехкдьаттан химически промышленноста болхлой профсоюза обкомо социалистически яхье хьалхара моттиг а хьожаеш — ворхl бlаь сом — хьалхара преми елар Грозненски химически комбината коллектива.

Комбинате дукха организационно - массови балхаш чакхдьахад. Цул совгlа ах шера кийчъяь производствана юкъейнкьай пачхалкъа кхенна 120 эзар сом пайда беш йола 360 рационализаторски предложени 16 изобретени. Уж юкъеяхьар бахьан долаш кхоийа 500 тони углеводородни бедал, 946 тони довгора газ, 2 миллион совгlа киловатт - сахьат электроэнерги, 829 тони дукхагlа арахийцад спирт.

Хьежаре шоллагlа моттиг а луш, 300 сом шоллагlа преми хьожайир А. Шерипова цlерагlча Грозненски мехкдьатта чакхдоахача завода коллективa. Хьежаре кхоалагlа моттиг а луш 300 сом преми елар В. И. Ленина цlерагlча Грозненски мехкдьатта чакхдоахача завода.

Шоллагlча группагlа йолча предприятеех хьалхара моттиг а луш, 200 сом хьалхара преми елар «Грознефтехимремонтстрой» треста предприятешта. Цу треста гlишлонхоша, ремонтникаша хьинаре дакъа лаьцад рационализаторски балха тlа. Цар кийчъяьча предложенеша шера производствана беш бола пайда 115 эзар сом да.

1972 шера хьалхарча ах шера объединене дикагlбола рационализатораш хиларах тарра белгала болхаш 17 сага премеш хьожайир. Царна юкъе ва В. И. Ленина цlерагlча ГНПЗ вокхагlвола прибор Трызной Владимир Васильевич, НГНПЗ вокхагlвола оператор Пироженко Михаил Иванович, мастер Чокаев Леча Хаджимурадович, Грозхимкомбината цеха начальника заместитель Тихомирова Римма Александровна, кхыбараш.

Уж толамаш кхьэ а соавоахаш СССР-ен Нохч-Гlалгlайчен автономен ах бlаь шу дузача цlейна сийленца накъагlоргхиларах дог тийша ба объединене изобретателаш рационализатораш.

И. АЛЕКСЕЕВ,
ВОИР-а член.

ШОАЙ ДЕКХАРЕХ ЛОАРХlАБУ

Пятилетка шоллагlча шера хьинаре къахьегаш я Грозненски автотранспортни предприяте (директор И. А. Сапронов) коллектив. СССР-ен Нохч-Гlалгlайчен автономен юбилейна сийленца накъахара халкъа боахама мухь дlа-хьа бахьара бархl бетта план 25 августе 100,7 процент кхоачашйир цо, хlаьта тонно-километрий задани 100,4 процентн пачхалкхенна пайда бара план 102 процентн кхоачашъяьй. Август боалехьа сентябрь чотах предприяте водителаша дlа-хьа бихьар 50 эзар совгlа тони халкъа боахама мухь.

Уж толамаш доахача лаьржача социалистически яхье цхьоалагlен шоллагlен моттигаш лаьцар Ван Виктор Васильевичи Тесля Виктор Николаевичи керте латтача автоколонний коллективаша.

М. ПЛЮЩ,
КПСС Грозненски горкома инструктор.

ГlИШЛОНХОЙ КЪАХЬЕГАМА ВАХТЕ

СССР-ен Нохч - Гlалгlайчен автономен ах бlаь шу дизара дика къахьегама толамаш доахаш накъайода Гудермесерча № 105 йолча механизированни колонна коллектив. Ворхl бетта план 129,6 процент кхоачаш а еш, план совгlа дукха гlишлой-монтажни балхаш чакхдаьхад цо.

«Югстроймеханизация» треста № 105 йолча механизированни колонна гlишлонхошера шерра социалистически яхь йоаржаьй пятилетка шоллагlча шера план хана хьалха кхоачашъяра. Цу яхье хьалха латт мастераш ий. Ольховский, Бардако, Табачек керте бола коллективаш. Къаьстта дика къахьег коммунисташа ий. Ладунова, Иванченкос, экскаваторий машинисташ ий. Бартакова, Дубовецо, Русакова, кхы дукха бараша. Царех хlаране сменни нормаш 154—168 процент кхоачашъю.

Социалистически яхье кулгалдеш дикагlа вlаштlехьдаьккхара яхье баьнараша доахача толамашта кхьахкаьннахьа итогаш яра цахаддаш тlахьожам лоаттабу партийни профсоюзни организацеша. Производственни дахье участок тlа хьокхама Доска, венгазет доацаш.

В. АСТАХОВ,
КПСС Гудермески горкома инструктор.

ДИКА ХЬУВКЪАДАЬД

СССР-и Нохч - Гlалгlайчен автономин хьаь ах бlаь шу дизара дикача къахьегама толамаща накъабоагlа Ножай - Юрта района «Заветы Ильича» яхача колхоза къахьегамхой.

Укх шера 70 гектара тlа тхьамка дlадийкад колхозо. Хlанз еихдаь тхьамка чуэцаш ба колхозхой. Тхьамка чуэцача къаьстта дика къахьегаш я Дугаев lийсас кулгалду бригада.

Шийтта гектар тхьамка да бригада коллективо леладеш. Хlаьта колхозхоша чуийцад 50 эзар совгlа шиурометр тхьамка.

Белгалбаха беза къахьегама толамаш доаха тхьамка леладераш. Уж ба Исламова Хlийжан, Цокаева Румиса, Идрисова Зара, кхыбараш. Шоай балха нормаш даим тlехкхоачаьйю цар.

С. ШАДИЕВ.

ХИЙ ТОХАШ БА

Вай республике хьалашка хий деттача лаьттанка юртбоахама культурай лакха хьувкъам кхебара бокхха лоархlам болаш да лаьттах чудуйташ хий тохар. Цун керттера декхар да оалашa кхоачалца лаьтта тlоалдар, вегетацен йолча хана юртбоахама культурашта тоьаш хилал хий хилийтар.

Къаьстта белгалдаккха деза, укх шера йlаьнача хана йоккъал латтар баьнан доаш лаьтта тlулан йоалаш массанахьа дацъе хилар. Цудухьа хьатlадоагlача шерерча юртбоахама культураштa дукхагlа тlоадал эцаргья. Из фу яхилга да аьлча, хlанзаехьа геттара лаьттах чудолийташ хий тоха деза. Къаьстта а лаьтта декъа хилар чlоагlа lаткъаргда гуранхь дlадуача ка болча ялаташта.

Кхоачамчиллал тlоадал дlа ца кхоачаш лаьттан кlала дакар кхерам ба гурехь дуъ ца бола ялаташ, нагахь санна кхашка кхиш декхара йолх лерттlа вlаштlехьа цу боаккхе.

Гурехь дуъ ца бола ялаташ, къаьстта хlа, дlадуача кхашка шиъ ханнахьа, лерттlа хий тохе лаьттаница шорта тlоадал хургья. Тlаккха цо дика хьалтlайоалийт юртбоахама культураш. Гурахь догlа делх-делхаш ахьа ца дуташ тоха деза хий. Лаьттаница шортта тlоадал хуле дlайийнача культурай оалаш ноа болашагlа хул. Тlаккха дегl а дикагlа даьла.

Хьалха хьайоахе кортоламаш долкъара лаьрхlа шоллагlа юе культураш дlаелехьа лаьттах чудолийташ хий тохарах тайша да уж лерттlа хьалтlаилар. Бlаьсти дуача ялаташта а ишта гlулакх до деза. Долчeч тайнара оалé, лаьттах чудолийташ хий тохар цу юртбоахама культураштa чlоагlа пайдане да.

Нагахь санна лаьттаница шортта тlоадал хуле дика хьалтlа я деьле сиха дегl дахь, лаьттах чlоагlагlа оалаш хец гурахь е бlаьсти а дуача ка болча ялаташа. Тlаккха гlовнаш тlа чlоагlагlа уредатт, догlон ниххон лелалац уж.

Районий юрта боахама управленейн боахаьйн кулгалхой, специалисташ кхетадеш хила беза укх шера lаланя хала дамаш лаьттаигеи йоачаш киина йоаьилгеи. Цудухьа агротехнически боккъонашa дlа ма декхара доацача хана геттара лаьтта чудолийтач хий тоха деза гурехь ца юртбоахама культураш дlаелехьа йолча. Кхашка хий тоацигa хам сменагlа дlадаьц деза. Аьша а, дийнахь а бус а сецабйта йиш яц ахкана хий дахкара бола. Цу хана ерригача техниках, цхьайолча средствох бахьа пайда эца беза, хий шортта тоха ахкадаьа тlахьожам лоаттабе беза.

Укхаза аьла деза, совхоза болхламашца планагlа 29043 гектара тlа лаьттах чудолийташ хий тоха дезача 22602 гектара тlа мара тоханзар. Хи тlадам ца кхетам 6641 гектар лаьтта дисар. Юрта боахама министерства ведомствешта доацача боахамашка вlалла хий дlа ца кхоачаш дика 3549 гектар лаьтта доацаш да из.

Укх шера дукхагlдолча боахамашка хьатlадоагlача шера хургболча хьувкъама уйлаш ю. Из фу яхилга да аьлча, гурахь дуъ ялаташ дlадуача кхашка ханнахье лаьттах чудолийташ хий тоха долладаьд. Масала, хьаларгьа вай Шелковски района, «Коминтерн» колхозе планагlа 1200 гектара тlа хий тоха оттадаьд. Цхьабакъда, цох 800 гектара тlа хий теха даьннадар массехк ди хьалхе. Из болх дика вlаштlехьбаьккха лея «Путь к коммунизму» колхозе а, 2700 гектарах 1150 гектара тlа боккъонца лаьттах чудолийташ хий теха даьннадар цига массехк ди хьалха. Хlаьта планагlа 2700 гектара тlа тоха дезача 1550 гектара тlа хий теха баьннаб «Красный пахарь» колхозе а.

Цхьабакъда, массанахье е пхьатарра лелац кхашка хий дилара болх. Долчеч тайнара оале лаьттах чудолийташ кхашка хий тохара болх во вlаштlехьбаьккхаб Сунженски районе. Цига планагlа 3950 гектара тlа хий тоха дезар. Цхьабакъда, массадк ди хьалха 156 гектара тlа мара тоханза дар. Гудермеса районе вlаллий дlа а болабьаьбац из болх.

Дикача толамашца ер юбилейни шу белгалдаккха хьажа веза хlоранoр. Из сийлен декхар да.

А. ТОЧИЕВ,
Нохч - Гlалгlай АССР юрта боахама министерствон инженер - мелиоратор.

Кердадараш

Массане цхьатарра...

СССР-н Нохч-Г1алг1айчен автономин хьаь ах б1аь шу да зара сийна хьиваре къахьегаш ба «Гипрогрозиефть» института болхлой.

Социалистически яхье хьалхара моттаг лелаш нов. Шанкина кулгалдеча монтажни нов. Чернова кулгалдеча механически отделаша. Еррига а 10 отдел я институте.

Даьхача тоьлмех СССР мехкдаьтта химически промышленноста Министерства карара кира тела Ц1е байракх сийнай института.

В. ЛЕЖНЕВ,
институтан партоорганизаце секретарь.

РЕСПУБЛИКАНСКИ АКТИВ

Укх деношка Цхьоалаг1ча мая ц1ерaг1ча беша республика профтехучилищай болхлой республикански партийно-боахама актив хилар.

Активе дийцар дар д1ахо йодеча хана профтехучилищай дешар система эргайкха тоьяра хьакъехьара дешаш. Активе дакъа лоацаш хиннараша боккха теркам т1абахийта ладийг1ар КПСС обкома секретара нов. Керимова вьча докладага.

Профтехучилищашна кийьбеча специалистех лаьма къамьлаш дир «Грозиефть» объединене начальника нов. Назарова, «Грознефтехимзавод» объединене начальника заместитела нов. Каргина, кхийолча предприятей, учреждеией кулгалхоша.

Б. ЭСМУРЗИЕВ.

ТОЛАМЦА ЧАКХЪЯЬЛАР КАХЬЕГАМА СЕМЕСТР

Чакхъяьлар студентий къахьегама семестр. Гьначи Карале, Черсий - Балкарой республике, вай республике къахьийгар студенташа.

Селхав Карелера ц1евхаьчар 400 студент.

Самардийнаь ч1оаг1а сакъердаме чакхъяьлар Шаьла района «Горный ключ» хатеро хиина студентий фестиваль. Фестивале дакъа лоацаш бар Черсий - Балкаройи вайи республикашкара студенташ.

Ч1оаг1а раьза ба беррига студенташ шоай чакхъяьлхача къахьегама семестри.

А. МИТРОФАНОВ,
комсомола обкома пропагандай агитацеи отдела заведующе заместитель.

БАРЗКЪА ФАБРИКЕ ДИСАД

КПСС XXIV съезда решенеш т1а къаьстта йоалхо еш белгальдаьд къахьегамхой вахара-1ера хьашташ дикаг1ен дикаг1ен 1алашдара дош. Цудухьа вай республика городашкеи юрташкеи шерра - шера дукхаг1а а дикаг1а а кхоачашду быткомбинаташ бахача паьха хьашташ.

Балха процессашта автоматизацеи механизацеи юкъейоалаьча организацей торе хул паьха хьашташ дикаг1а а сихаг1а а кхоачашде. Цунах лерт1а пайда эцача организацеша, предприятеша геттара аттача доакх къахьегамхой вахар. Х1аьта шоай къахьегам в1аштт1ехьбаккха а автоматизацехи механизацехи пайда эца а ца ховча бытови хьашташ кхоачашдеча предприятей кулгалхоша шоашта а хьовзам бу заказчикаш а халча оттабу.

Еррига х1ана яц аьнна балха процессаш механизаця ль, бахача паьха вахара - 1ера хьашташ кхоачашду йоккха предприяти я № 1 йолча Горбыткомбинате чуйоаг1а химически барзкъаш ц1енду фабрика. Фабрика балха заказчикаш ч1оаг1а раьза боацаш дукха моттигаш нийсду. Заказаш кхоачашдара ханаш телхаярах, барзкъа лерт1а ц1ен ца ярах дукха жалобаши, заявленеши кхаьчча хилар.

Укх шера июль бетта пхелаг1ча дийнахь ц1енъе аьнна табардина хачи д1аелар аз фабрика № 24 йолча пункте. Йот ди даьнча кьай барзкъа д1адахьа юхаволa, — аьлар сога приемщицас.

Йилла ха чакхъяьлча сай барзкъа хьаьцц вахар со. Хьайцача хьалха хийначул кхы а воаг1а 1отташ аьар хачена.

— Кхо-дийнь ди даьча юхаволa, фабрика ц1ен а я юхаейтаргья хьона, — доал делар приемщицас М. А. Дутаевас.

18-г1ча июле, сайга аьнначa хана, юхавера со.

— Хьа заказ юдакхаьчадац, домма юхавола... —, аьлар сога приемщицас. Тахан-м х1аьта а хьаена ма хургий цар из аьнна 20 июле, се отпуска наькъа аравоалача дийнахь хачи хьаьца кхоьлаг1а вахар со.

Хьалха санна хьакхачанза дар барзкъа. Кхы хьежа йиш а йоацаш, б1еха даде а, сай барзкъа мукъа хьадаккха аз аьнна фабрике вахар со.

Са квитанцин бе а делла дивае сахьата лийхача корадизар хачи мастера Мухина Валентинайна.

— Х1ане из корайоаг1ача яц, отпуска хье воача д1аг1о, ц1аькхаьчача-м из кийча хилара аз дош ду хьона, — аьлар сога мастера Мухинас.

Отпуска 20 дийнахь салоiаш а хинна ц1аьча юхавахар со сайгара барзкъа д1аийцача пункте.

Квитанци д1а а кхоьдаь хачи аз хьайцача, хьалха хиннача бесса химически веществай 1атташ а йоахкаш яр. Цу дийнахь, 15-г1ча августе, кхоалаг1а юхаелча г1оне ц1аькха 22 августе ваха хиннав со сай барзкъа ц1ада, цхьабакъда хьалха хиннача эргадьнна х1ама дацар — хачи фабрике яр.

Из тайпа х1ама дуккхаьшха нийслуш дац барзкъаш ц1ендеча фабрика балха юкъе.

— Пагахьа ди д1адодац, — йоах приемщицас М. А. Дутаевас, — ц1ендаь пункте хьакхаьчачъ барзкъех кхоь - диь барзкъа заказчикаша кердa 1атташ ярах, е во ц1ендарах фабрике юха ца дохийташ, х1аьта ишта юхадеина барзкъа наггахь мара йиллa хачаш телха ца еш къа а кхачац. Цу хьакъехьа доаладе масалаш дукха да.

Ишта укх шера 5 августе во ц1енъярах фабрике юхаяхьийтай ма1ача наькха кхоь хачи (реестр №№ 28502, 28501, 28925), полтув (реестр № 28471), ма1ача наькха кочамаш (реестр №№ 32439, 32961), кхалнаькха кочи (реестр № 32674), х1аьта 7 августе — юхаяхьийтай кхалнаькха кофта, костюм; 9 августе — диь барзкъа, 16-г1ча августе кхо барзкъа.... ишта д1ахо а.

Фабрика балха кхоачамбоацарех дукха дийнад кхьча газеташ т1а а, цхьабакъда предприяте кулгалхоша лоархl1ам болаш ца бодаш яьц къахьегамхоша шоашта боаг1аш беча бехках. Хьожаргаа вай жалобайи предложеней книжка т1а цар даьча боазошка.

28 апреле гражданкас пел. Зубковас язду:

«...Парг1атъяларa метта, кхаш хьехьа боача эттар со ц1енъе сай коч д1аялaрах. Кхоалаг1а йоаг1а со сай коча т1ехьа, цхьабакъда х1ана а хьаенаац из. Мана хьалургья са коч, к1ордадаьд сона укхаза яха. Яха моттиг Грозный, Победа ц1ераг1а проспект 6, кв. 23».

Жалобана жоп а луш керттерча инженера деча йоазонга хьожарга вай:

— Жалоба йийцай, коч д1аелай, бехке бараита т1а1азар даьда».

«Шиь кетар ц1енъе д1аелинар аз, — язду Грозне, Андреевская долине Сормовская улицаг1а, № 23—4 яхача Д. Н. Эпельмана, — цаI хьайцай аз, цхьабакъда шоллаг1чоа т1ехьа х1ана алхазлог1а йоаг1а со. Цул т1ехьаг1а д1аенна костюм ц1енъяь хьайцай. Са дехар да фабрика кулгалхошка, сашош луш йола гаранти мукъах кхоачашъе, массехазза укхаза укхарноацаш, (кетара квитанци № 31218)».

«Жалоба къоастаеш я, — язду керттерча инженера жалобай книжка т1а кетар д1а на луш дукха гоалра бахьан — цук т1ера номер хьайоастанар дар. Шоллаг1ча пуне пункте д1акхачийтай кетар».

Ишта да кхоачамбоацараш д1адахара метта цхьан х1аман же бехке ца лоархl1ача керттерча инженера Т. М. Скрипкос теда жоаш.

Уж тайпа жалобаш кхы дукха а я. Цун керттера бахьан — фабрика кулгалхоша бахача паьхо хьашташ дикка кхоачашдара боаг1а лоархl1ам ца бар, шоаш даь метар лоархl1аш хилар. Из д1ахо да йиш йола кхоачамбоацараш дац, вай деррига дальъ СССР-н Нохч - Г1алг1айчен автономен 50 шу дизар сийлеица деде кийчлуча хана х1аьта а. Къахьегамхой хьашташ кхоачашдар — партеи правительства къаьстта лоархl1ам беш г1улакх хилар кхетаде дезар барзкъаш ц1ендеча фабрика кулгалхоша.

С. БЕРДОВ.

Массехк ди мара дац Мюнхене (ФРГ) Олимпийски ловзарий ц1и лотеена. Советски спортсменаша гоьзал денал хьагойташ д1алоладьа дерригача дунен спортивни хьалий ц1ей.

Къаьстта белгалъаьннай советски гимнастикай команда. Комавлни яхьашка Олимпиада чемпионаш яха сийлен ц1ераш яьхай вай гимнасткаша Турищева Людмилас, Корбута Ольгас, Лазоковичи Тамарас, Кошель Антонинас, Бурда Любас, Саади Эльвирас. Еррига лаьрх1ача, яькхар 380(?) балл я. Х1аьта къаьст-къаьстача яхьашка хьалхе Грознерча спортсменкага Турищева Людмилайга я.

СУРТАШ Т1А: Лакхе ардехьара - аьттехьа — Л. Турищева, О. Корбут, Л. Бурда, лохе А. Кошель, Т. Лазакович, Э. Саади.

МИШТА ХУРГБА СЕНТЯБРЬ

1972 шерара аьхки ц1аккха ца хиннача тайпара д1айхен декъей дар. Июлен августен бетта юкъера фегара температура дукхха шераш хьалхаг1а денз хиннача юкъерча температурал 3 градус лакхаг1а яр. Укх шера август бетта эггара лакхаг1а йола фегара температура 38,3 градус, укх т1оахьарча 20 шера эггара лакхаг1а яр, цхьабакъда, эггара лакхаг1ча +42 градусога д1акхаьчаяр. Укх шера н1овхал къаьстта хьала хилар бийсашкара температураш сои лакха хиларах. Масала, июле эггара лакхаг1а йола юкъера температура 18,9 градус, августе 20 градус — дукхача шерашка юкъера хинначул 4—5 градус лакхаг1а яр.

Юкъера йоачар июле 7 мм, августе 3,33 мм (дуккача шерашка юкъера хиша йоачаш июле 64 мм, августе 56 мм я). Бекъаг1а хиннаб 1949 шерара июль (3 мм) 1916 шерара августи (0 йоачаш). Укх т1еххьарча 20 шера цу тайпара йокъаял хоиннацар, х1аьта цу тайпара 2 бутт к1ештта г. Грозне земаш дака лоладелла денз (1891 шера денз) ц1аккха а хиннабац.

Къилбаседа Кавказерча а белгала яьча Нохч-Г1алг1ай АССР-ерча а цу тайпарча хоттама хьалаштa шерра антициклон хьоаьй (сои т1ех довлени хилар).

СССР гидрометцентро беча хоамаг1а сентябрь бетта юкъера фегара температура Кавказ малхбоалехьарча доькъа т1а боарамга кхоачаш (15—18 градус) хила тарлу. Хьалхара итт ди геттара д1айха хургда: бийсашка 11—16, деношка 25—30 градус. Шелалгаха ластаргья цга к1ера дьнлача ханен (бийсашка +3, +8, деношка +14, +19 градус) бутт чакхбоалаш (бийсашка 6—10, деношка 14—19 градус йовхал йолаш). Вокх юкъейсача хана бийсашка 13—18, деношка 23—28 градус йовхал. Эггара хьалхарчен аьлаг1чен пхи дийнахьа х1аьта иштта бутт бош а дукхаг1а доакхе к1езиг-дукха мордаш а йолеш хо хургья. Вокх юкъейсача хано кувшалуш мордаш а йолаш, цхьаццайолча моттигашка дог1а а делхош, ди а къувкъаш, 1уйрийнарча сахьаташ дохк а доаллаш хо хила тарлу.

Йоачаш 25—50 мм — климатически боарамал к1езиг-дукха хинаг1а хургья, малхбоалехьара г1аьккхьача боарама мух а хьекхаш.

Г. КУХАРЕНКО,
йоакхаг1ера инженер-синоптик.

Редактор Т. А. ТЕБОЕВ.

ТАТЕРЧА (Венгри) к1узсаш деча фабрикера Германски Демократически Республикера сиича ткацки станокаша кердача технологе предприятега торо хилийтар аравена продукци 10—11 процент кооьякка. Укх шера цай к1уз сиш Советски Союзе, Польше кхахьийта йолалургья предприяти.

СУРТА Т1А: ер тайпа к1узсаш дукха дезадала тарлу эцаш велча.

МТИ—ТАСС сурт.

ПРАЖСКИ МЕТРО ХЬАЛЪЕРИЙ ТОЛАМ

ПРАГА. 30 август. (ТАСС). Боккха къахьегама толам баьккхаб пражски метро хьалъераша — метро хьалхарча арг1анна тоннелий т1еххьара метраш аьхка яьннай. Из аьхка чакхъяккха сийлен дехкар т1адиллар советски проходчески щитаца болх беча Карела Кочура бригадана.

Метро хьалъераша дош денналар тоннелаш яхара хьалхара арг1а 1 сентябрь т1акхоачаш чакхъяккха, цар из атта доаца декхар сийленца кхоачаш а дир. Цара новкъостал дир вай хакарча советски техника. Чехословацки столица улицашта, майдашта к1ел г1олла 7200 метр тоннелаш йоахаш чакхъяьннай «Сделано в СССР» яха марка йола щиташ.

БАНГЛАДЕШИ ПЕКИНА ВЕЛИКОДЕРЖАВНИ Г1УЛАКХАШИ

Бангладеш ООН-е д1ачуэцарах доле дош дувцача хана Пекина дипломате лаьцача негативни позиче дунен шеррача общественноста сатем ца бозбе йиш яц. Дунен халкъашта юкъерча сообществе ч1оаг1а ч1оаг1ъеннай Бангладеш Республика (суверенни шин мукъаг1ен йола паччахьалкхе санна. Бангладеш бакъъя т1айицай дунен т1арча 86 паччахьалкхено, цу дакъе Кхерамзлен Совета массаза членаш йолча пхе паччахьалкхенах йиъне. Хоаш да, Бангладеш ООН-о членашта юкъеихьаро дунен халкъашта юкъерча цу организаце универсальноста принципи ч1оаг1ъяраи массане юкъарча машара проблемаш къестаеча хана цун эффективность ч1оаг1аг1а хилийтарам новкъостал дергдолга. Юххера а, из доаш кьоастадеча хана х1ара паччахьалкхенна торо лу Бангладеш халкъ шин лоiам т1а далар дика хеташ, шин кхела да ше хилар духьа са ца кходеш цо лоаттабьча къовсамах хьахиннарашта шоаш раьза хилар хьахьокхара.

Бангладеш ООН-а д1ачуэцара духьале а еш, Пекино хьахьокх 75 миллион долча халкъа бокъонаш ше лоархl1аш ца хилар.

Укх т1еххьарча шерашка пропагандистски къа х1еззагa хьийгалаш Пекино «юкъерчеx кагайчеx къамий хьакттий гадоахар» шийx лархl1ийта безам болаш ше хилар хьахьокха г1ертиш. Х1ана т1ехь-т1ехья дукхаг1а, цу даькъе Бангладеш хьакъехьарча китайски политикита хьежача а, хьагучабоiлиш латт да лархl1ийта г1ертара бокъонца бола мах. Х1ана хьагучадуваш латтачох. Пекина прахьарча политики демагоги китайски кулгалхой супердержавни ловзар къайладехьа дезаш я. Цо лерх1араш — халкъаш в1ашаг1 довхилга, Пекин шин гегемонистически лерх1араш кхоачашде дага йолча районашка кхоххам лоаттабелга.

Къилбехьеазиатски халкъашта ц1аккха ца нийшача тайпара ч1оаг1а эш Индеии, Пакистании, Бангладешаи юкъе бокъонца дола машара г1улакхаш оттаделга. Цу оаг1орахьа долхаш дола г1анаш, цу даькъе дукха ха боаццаш Симле Индеи Пакистани юкъе яь соглашени а, ч1оаг1а могадеш ха масса метте. Пекинагара д1а мел йийкхача. Шоай дар да китайски кулгалхоша деладер. Из айкха дувзаденна да Къилбехьен Азе еррнгача районе кхохкама ххурчаш лоаттаде дага хиларца.

Из икъ дунен кьчча районий хьакъехьа а ООН-а хьакъехьа а иштта лелабеш ба. Китайски дипломати духьала я кхохкам к1аьдбараи геравш хьадеча лоазув оттадарах т1аерзаяь социалистически мехкаша хьалхайоаддача йоалхаг1ча машара инициативашта.

Истаре ирони сенах латт аьнча, из латт Китае халкъа революци котъяьннача хана империализмо Кердача Китайна духьала ледаь дунен халкъашта юкъерча практикера методаш КНР х1анзарча кулгалхоша шоашка ийца хиларах. Цу методех цаI — «бакъъяь т1а ца эцара доктрина». Малхбузен империалистически г1озараш дукххача шерашка г1ийбтад бакъдаь т1а ца эцара политикех китайски халкъа духьала пайда эца. Хьалха, 20-чеи 30-чеи шерашка, «бакъъяь т1а ца эцара доктрина» лелаьй Советски Союзаца, дунен шоллаг1а т1ом чакхбоьннячул т1ехьаг1а хьаьхиначa кьвча социалистически мехкашца, белгала аьлча, Германски Демократически Республикаца. Цудухьа массаза а хьаьнарча нораяка миллаш дунен чу хьахулча керда мел долча х1аманна духьала в1ашаг1тохара форма санна хьийттай «бакъъяь т1а ца эцара доктрина».

Шоаш лелаеча Бангладеш бакъъяь т1а ца эцара политикаца пекински кулгалхоша къьгга хьахьокх шоаш дунен халкъашта юкъерча г1улакхашкарча кердача духьаларча къьначун цхьоат1онхой хиннилга.

Спартак БЕГЛОВ,
АПН политически обозреватель.

ТЕЛЬ-АВИВ: БАРТАГ1А САГ ЙОАЛАЯРИ «ДОВНАЦА» САГ ЙОАЛАЯРИ

Дьнаа паччахьалкхенаен юкъера граждански барт ч1оаг1а ийра г1аб Израиле. Кнессете (Израила г1аб Израиле. Кнессете (Израила парламент) гуччахьа т1авхувла баьннаб дьна 1аьдала эггара лакхерча органа — раввината ч1оаг1алаш авторитеташ.

Израильтяний шоай вахара раввинат юкъег1ертар шерагара в1аллаг1а а лоалуш даь. К1оолаь халданза еш йола дьн 1аьллаш, т1ехьашка ца боалаш раввинаш общиниа «расови ц1ена» ц1енаш раввинат «расови ц1ена» г1ертар. раввинат жугатий вел еь г1ертар, раввинат жугатий дезала шоай вахара юкъег1ертар совуаш 1аткъ. Израила гражданашта. Къмметтел даьах х1амма аьлча а ла ца могаш долча «Джерузалем пост» яхача израильски газето а кадора дукха ха йоацаш: «Шоай дего къоабалдечен шоашта довчен тайпара баха жугаташта торо яла еза раввинато...».

Саг йоалаярцен йитарпеп х1ана в1аллаг1а а тарлуш дац раввината законаш.

Шин лоiамеча либеральни партеи отта а яь д1ачуеиний кнессете ч1оаг1ъяьчул т1ехьаг1а, массазарча наькъаца, раввинат юкъе а йоацаш, саг йоалде - йита жугаташта бокъо лургйолаш долча законопроект. Цу г1улакхо д1айоахаргъяр жугаташа саг йоалаяра паькъо т1а хьадаге а лувлаш ветташ бола дукха духьалеиаш бе-беча дучах хилар, раввинагара мукъа боцаш саг йоалаяр - яхар, сумат ца бар, дукха кхмьраш. Къаьстта хилача хьал т1а да дукха ха йоацаш Израиле доха д1адахь. шоай дай а малаг1ча дьнах ийнаб ца ховча жугатий къона ноахал.

Саг йоалаярах - яхарах долча раввината законаша х1ама с ээараш жугатий дезала саг ярхар юридически ч1оаг1ле йиш йоацача а х1аьта цар цхьаннара вахар «махьар диллаьза» лоархl1ача а кхочачадаьд г1улакх. Эзараш болча жугаташа доазол дехьаш деш да саг йоалаелга - йохийтилга, граждански бокъонаш эшаярба к1аьлхарбовла г1ерташ. Цу г1улакха къаьстта дика лоархl1аш я саг йоалар - яхийтар либеральни ма1анаг1а дерш йола Кипр. Израила вахара ч1оаг1а юкъеденад «кипрски 1аьдалаг1а саг йоалаяр».

Израильски социалогашеи политиканеи яьча закхючениг1а дукха израильтинашта дукха хана дей гоама и саг йоалаяр йодачен кхачен раввинато делаю тоталитарни монополи, иштта гоама ха, цу «Джерузалем пост» яхачох. «бизнача маьла бола жугатий лехаш раввината хьаж яхар» а «жугатий 1аьдалаг1а боацаш» лелача жугаташта оттаь «1аьржа спискаш» раввината архивашка хилар а. Раввината законашта моллаг1ча тайпана а духьале йича ч1оаг1а бехк бу «израильски къам ж1аьлакка» г1ерт аьле.

Раввинат даькiе а йоацаш саг яр-яхар граждански 1аьдалаг1а йола законопроект юкъейоалар ч1оаг1а къоабалдаь т1айийцар Израила шеррача общественносто.

Цу законопроекта т1ехьарбарши голосование еча хана из чакхдалара кнессете практически эшначарел я дукхаг1а хиипаболлашехьа а, «цхьа подвалий на1араш» х1аьта а айкха т1акъайла яр. Из болашаг1а долчо г1озарий влиянег1а ца юкаш йитар законопроект. Законопроекто шоайла духьалдаьхар кнессете шоай вика даш болаш а бояааш а дола политически кизаш. Х1анз укх сахьата теннарлеи шоллаг1барши бе.

Политически низашта юкъерча довнайта «1оаг1а аьттув болаш я х1анз Израила чухьара полатически к1ийле. «Франкутер Рундшау» яхача малхбузегерманскн газета корреспондента Герберт Фредена Иерусалимера яздечох, «Израила чухьара проблемаш ч1оаг1а к1ома я: инфляци, карроупци, чу1е ц1енош в1аллa ца тоьар, йоаца социальни т1ам1цар Израила шеррача общественносто.

хийсхо, керда йоалал хьалкхедара даькъера кризисе.

Шоай лоiамерча либеральна д1ачуэннача законопроекта Тель-Авива лакхе латтача довл дерашта юкъе даш законаш мелдара ч1оаг1а духьалбараш болча хана голосоваш яр. Голда Меира хета вох, коалиционни дисциплина толхаелга хургдар. Кхыметтел отставке а г1ертья ше яхаш кхера бода цо, наггахьа санна коалиционни принципаш толхайой. Х1аьта цо а шин арг1анна правительство д1алаарга е хургдар фуд т1анз укх сахьата политикаш хьалча лархl1а ца беш дола хоржамаш хана дьалха д1адоладаьга кхоачадергдар г1улакх.

Кнессет х1анз яхаш къинкъ лашка яхай, х1аьта «аьхка кийчлуш йола бомба» (иштта аьнна укхаза граждански саг йоахалах йолча законопроектах) д1ахо а «шай» болх беш я».

В. ЮРКОВ.
(АПН).

Газет арадуви шинара, оаш, шоттон денношка

ТЕЛЕВИДЕНИ

31 август

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Дешархошта. Йиллана йиихкхар деза ди. Болгарера передача. 10.35 — «Сиготтаманнер» яха художествении фильм. 11.50 — Юртара балхай сиideни ха. 12.00 — Восбола телевидени. 20-г1а алхакара Олимпийски ловзарашка. Мюнхенера передача. 14.00 — Тахан-1лама. 1илмин-познавательни программа. 14.30 — Кердадараш. 15.35 — Передачай программа. 16.00 — Дешархошта Даькъала хийла кисела. 16.45 — «Велакъежара т1ехьа ниъ бар» яхача телевизионни дукхасерийни художествении фильма пхоалера (Польша). Яьлаг1а, ворх1аг1а сери. 17.50 — Нохч-Г1алг1ай чу г1олла. Информационни программа (эрсий, нохчий меттала). 18.10 — Юртара вахар (г1алг1ай меттала). 18.40 — Школай кердача лоазонашка. 19.10 — «Латтаи беркат» яха киноочерк. 19.20 — «Ширинека» яха художествении фильм. 21.00 — «Ха». Информационни программа 21.30 — Восбола телевидени. 20-г1а алханера Олимпийски ловзарашка. Мюнхенера передача. Пистельча кердадараш, передачай программа.

1 сентябрь

9.30 — Передачай программа. 9.35 — Кердадараш. 9.45 — Союзни Республикий къоначе исполнителий концерт. 10.10 — «Фронто т1ехьех» яха художествении фильм. 11.35 — «Хьуеккана г1анаш» яхача телевизионни документальни фильма премьера. 12.00 — Восбола телевидени. 20-г1а алханара Олимпийски ловзарашка. Мюнхенера передача. 14.00 — Кольцова ц1ераг1а дола, Воронежски паччахьалкхен драматически театра гастролаш. 15.00 — Кердадараш. 16.10 — Передачай программа. 16.15 — Дешархошта. Х1ама хир дезарий турнир. 17.00 — Шуна сусьмойх. Халкъо бохкама караг1-дийнарий выставкера, халкъо эшача тоьнарий выставка хьакъехьа йола репортаж. 17.15 — Дешархошта. Пионерий пхелаг1а йолча Еррусоюзни слете дакъа лаьцарий концерт. 18.00 — Передачай программа. 18.05 — Киножурнал. 18.15 — Шоана кхаьнах (г1алг1ай меттала). 18.40 — Керда дешара шу долалуш. СССР-а лакхерея юкъерa специальни дешара Министра Елютина выступлени. 19.10 — Нохч-Г1алг1айчу г1олла. Информационни программа (эрсий, г1алг1ай меттала). 19.30 — Концерт. 21.00 — «Ха». Информационни программа. 21.30 — Восбола телевидени. 20-г1а алханара Олимпийски ловзараш. Мюнхенера передача. Пистельча кердадараш, передачай программа.

РАДИО

31 август

6.30 — Юртара вахар (г1алг1ай меттала). 6.45 — «Довкъараш кийчдеча коммунисташ» яха корреспонденци (нохчий меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор. 7.25 — «Сердало» газета обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Моттиг-ера композиторий иллеш (нохчий меттала). 16.00 — «Къона г1ехье» (нохчий меттала). 16.15 — «Кердача дешаре игра» яха беседа (г1алг1ай меттала). 16.30 — Юрта б1ахама болхлой. шоана дола концерт (г1алг1ай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала). 18.10 — Къилбаседа-Кавказа халкъий симфонически халхара апираш (эрсий меттала).

1 сентябрь

6.30 — Юртера 1уйре (эрсий меттала). 6.45 — КПСС-а XXIV-ча съезда решенеш кхоачашъе. Яхье хьалхе (эрсий меттала). 6.57 — Хаоттам. 7.20 — «Грозненский рабочий» газета обзор. 7.25 — «Ленинан некъ» газета обзор. 8.15 — Передачай программа. 8.25 — Концерт. Школьникий студенчески иллеш (эрсий меттала). 16.00 — «Вай Даьхен арешашка» яхачa киналера передача (эрсий меттала). 16.30 — 1илмай-техническ информаци (эрсий меттала). 16.40 — Концерт (г1алг1ай меттала). 18.00 — Керда хоамаш (эрсий, нохчий, г1алг1ай меттала).

ХАОТТАМ

Тахан республике г1оллеи Грозней хувцалуш мордаш а йолаш, йолчаи а йоацаш, йостамаш хувцаш г1аьххьача боарама мух а хьекхаш ха хила а фегара температура республике г1олла 28—33, Грозне 31—33 градус йовхал йолаш хила а тарлу. Кхоанен ламмен хувцалуш мордаш а йолаш, цхьаьнайолча моттигашка юкъе-юкъе дог1нлаш а делхаш, йостамаш хувцаш г1аьххьача боараме мух а хьекхаш ха хила а фегара температура бийсашка 15—20, деношка 25—30 градус йовхал йолаш хила а тарлу.

Метеостанци.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: 364051 г. Грозный-51 Ленина улица, 31 (3-г1а этаж). Телефонаш: редактора — 3-44-00; редактора зам. — 3-39-11; бехктеххана секретаре — 3-34-38; партийни вахара культуран отделий 3-61-46, промышленноста отдела — 3-42-30; юрта бахама отдела — 3-42-28, письмой отделеи бухгалтереи — 3-60-71.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революци проспект 7/84.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: 364051, г. Грозный, ул. Ленина 11, (3-4 этаж). Телефоны: редактора—3-44-00; зам. редактора—3-39-11; ответственного секретаря—3-34-38; отделов партийной жизни и культуры 3-61-46, отдела промышленности — 3-42-30; отдела сельского хозяйства — 3-42-28; отдела писем и бухгалтерии—3-60-71.

Типография б/да «Грозненский рабочий», проспект Революции 7/84.

С05195. Заказ № 6791.